مجله تحقیق در عملیات در کاربردهای آن، سال هجدهم، شماره سوم (پیاپی ۷۰)، پاییز ۰۰، ص ص ۱۳۸-۱۱۱
شاپا ۷۲۸۶-۲۲۵۱
(مروری)

مطالعه‌ای در مولفه‌ها و شاخص‌های اثرگذار در ارزیابی عملکرد بازارهای صادراتی کشورها

عادله عیسی‌زاده سراوانی[۱]، کامبیز شاهرودی[۲*]، علیرضا امیرتیموری[۳]، مهرداد گودرزوند چگینی[۴]

۱- دانشجوی دکتری، گروه مدیریت بازرگانی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران
۲- دانشیار، گروه مدیریت، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران
۳- استاد، گروه ریاضی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران
۴- استاد، گروه مدیریت، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

رسید مقاله: ۲۰ مهر ۱۳۹۸
پذیرش مقاله: ۱ تیر ۱۳۹۹

چکیده

ارزیابی عملکرد کشورها در بازارهای بین‌المللی و سنجش نحوه استفاده آن‌ها از منابع تخصیص‌یافته، تصویری روشن از وضعیت مدیریت تجاری کشورها ارایه می‌دهد. در صورت اطلاع از وضعیت عملکرد بازارهای صادراتی می‌توان در وضع قوانین تجاری، اختصاص سهمیه‌ها و وام‌ها توسط سازمان‌های بین‌المللی مانند بانک جهانی و سازمان‌های تابعه، حمایت‌های مالی و غیرمالی، اختصاص اعتبار و برقراری مراوده‌های مالی و غیرمالی با چشم‌انداز روشن عمل نمود. هدف اصلی این مقاله، درک بهتر و بررسی دقیق وضعیت فعلی تحقیقات صورت گرفته در حوزه ارزیابی عملکرد بازارهای صادراتی کشورها و شناسایی شاخص‌ها و مولفه‌های مورد استفاده در این راستا می‌باشد. در این پژوهش از روش مرور ادبیات سیستماتیک برای جمع‌آوری و بررسی مطالعات پیشین بهره‌گرفته شده است که با یکپارچه‌سازی راهبردهای جستجوی خودکار و دستی، کلیه مقالات پژوهشی مرتبط منتشرشده در این حوزه در بازه زمانی ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۸ برای مقالات فارسی و ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۸ برای مقالات انگلیسی پوشش داده شده است. نتایج بیانگر آن است که ارزیابی عملکرد کشورها، عمدتاً با استفاده از شاخص‌های اقتصادی صورت پذیرفته است و به معیارهای تولید ناخالص داخلی که بیشتر روی ابعاد اقتصادی عملکرد متمرکز بوده، پرداخته شده است. از آنجا که این معیارها قادر به تشریح ابعاد غیراقتصادی عملکردی کشورها نیستند، به همین منظور، محققان معیارهای غیراقتصادی از قبیل سطح آموزش، سرمایه انسانی، شاخص‌های زیست محیطی و... را مورد ارزیابی قرار داده‌اند. در نهایت پیشنهاد می‌شود که برای ارزیابی عملکرد بازارهای صادراتی کشورها، به طور هم‌زمان، معیارهای اقتصادی و غیر اقتصادی مورد ارزیابی قرار گیرند.

کلمات کلیدی: ارزیابی عملکرد کشورها، عملکرد در بازارهای صادراتی، شاخص‌های اقتصادی، شاخص‌های غیراقتصادی.

* عهده‌دار مکاتبات
آدرس الکترونیکی: k_shahroodi@yahoo.com

[Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3]
[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111]

[Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3]

[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111]

۱ مقدمه

تحولات سیاسی اخیر، حاکی از آن است که پس از دوران جنگ جهانی دوم تغییرات جهانی، تجارت آزادتری در کالا و خدمات، باز شدن بازارهای بین المللی و کاهش موانع مهاجرت بین‌المللی را به همراه داشته است. با توجه به تغییر قابل توجه در محیط کسب و کار بین المللی، تغییراتی در رفتار سرمایه‌گذاری خارجی، به وجود آمده است [۱]. طبق آمارهای سال ۲۰۱۵ سازمان تجارت جهانی، سهم کشورهای در حال ظهور در جریان تجارت جهانی کالاها از ۲۶ درصد در سال ۱۹۹۵ به ۴۴ درصد در سال ۲۰۱۴ افزایش‌یافته است، در حالی که سهم بیشتر کشورهای پیشرفته در مدت مشابه ۱۸ درصد کاهش یافته است [۲]. بنابراین عملکرد در مرکز تمام فعالیت‌هاست و به عنوان تعیین‌کننده بقا معرفی می شود [۳]. ضمن تعبیر واژه "عملکرد" از جنبه‌ای وسیع‌تر از تولید ناخالص داخلی[1]، ارزیابی عملکرد دولت لازم است که بازتابی از جنبه‌های اجتماعی – اقتصادی، توسعه جامعه و کیفیت زندگی در جامعه در نظر گرفته‌شود [۴]. از این رو ارزیابی عملکرد به عنوان یک سیستم که از طریق آن سازمان‌ها اهداف کاری را تعیین می‌کنند، استانداردهای عملکرد را مشخص می‌کنند، وظایف را ارزیابی می‌کنند، بازخورد عملکرد را تعیین می‌کنند، نیازهای توسعه و آموزش را مشخص می‌کنند و جبران خدمات را اجرا می‌کنند، بیش از پیش در زمینه مدیریت استراتژیک مورد توجه واقع شده است [۵]. عملکرد همچنین یک معیار مهم برای تصمیم‌گیری در مورد تخصیص کمک در میان کشورهای در حال توسعه است. ارزیابی عملکرد به اهداکنندگانی مانند بانک جهانی و بانک توسعه آفریقا، کمک می‌کند که معیار عملکرد را، به عنوان یک متغیر تعیین‌کننده، در میان کشورهای دریافت کننده براساس الگوهای رسمی‌ارزیابی، در نظر بگیرند. مقدار کمک تجویزشده توسط این مدل برای یک کشور پذیرنده، با توجه به تابع افزایش عملکرد آن کشور است. عملکرد در این زمینه، به لحاظ کارایی سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی و مدیریت بخش دولتی و موسسات تعریف شده است. کارایی مدیریت بخش عمومی‌عمدتا براساس عوامل موثر بر کیفیت ادراک شده مدیریت بودجه و مالی، بسیج درآمد و مدیریت دولتی، و شفافیت و حسابدهی بخش عمومی‌است [۶].

آنچه به عنوان شکاف تحقیق در حوزه ارزیابی عملکرد کشورها مشهود است، این نکته می‌باشد که عملکرد کشورها تاکنون، به لحاظ کارایی سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی و مدیریت بخش دولتی و موسسات تعریف‌شده است [۶] و این در حالی است که تجزیه و تحلیل عملکرد کشور نمی‌تواند تنها به عوامل اقتصادی یا اجتماعی محدود شود و بررسی جامع و کامل باید جنبه‌های اقتصادی و غیراقتصادی (و حتی اجتماعی) را در یک چارچوب منطقی یکپارچه ترکیب کند [۷]. اگرچه در زمینه‌ی ارزیابی رقابتی‌شدن کشورها، انجمن اقتصاد جهانی[2] و موسسه بین‌المللی توسعه مدیریت[3] هر دو، اثربخشی مدیریت دولت‌ها را ارزیابی می‌کنند. برای بهبود رقابتی‌شدن کشورها، کشورهای توسعه‌یافته، مانند کشورهای عضو G۷، به طور فعال، به ارزیابی کارایی پرداخته‌اند [۸]. اما همچنان این روند به کشورهای در حال توسعه سرایت نیافته است. از سوی دیگر توسعه مطالعاتی بانک توسعه آسیا بر اساس شاخص‌هایی همچون میزان فعالیت کشورها در دسترسی به منابع، رویه‌های سیاسی، کاهش فقر، رشد پایدار، و استفاده موثر از مزایای ناشی از کمک‌ها، همچنین کیفیت مدیریت کلان اقتصادی، انسجام سیاست‌های ساختاری، درجه ارتقاء

[1] GDP
[2] World Economic Forum(WEF)
[3] International Institute for Management Development(IMD)

سیاست‌ها، کیفیت حکمرانی و مدیریت بخش دولتی و عملکرد پورتفولیوی پروژه‌ها [۹]، بیانگر لزوم در نظر گرفتن شاخص‌های غیر اقتصادی در ارزیابی عملکرد کشورهاست.

۲ مبانی نظری و پیشینه تحقیق

۲-۱ عملکرد اقتصادی کشورها

عملکرد یک معیار مهم برای تخصیص کمک در میان کشورهای در حال توسعه است. هدف از موفقیت اقتصادی تنها برای دستیابی به تحولات مثبت در شاخص‌های اقتصادی نیست، بلکه برای اطمینان از سطح بالای زندگی و کیفیت زندگی مردم است. بنابراین لازم است که موفقیت اقتصادی را از لحاظ شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی و محیطی ارزیابی کنیم، که نشان‌دهنده‌ی کیفیت زندگی مردم می‌باشد. شاخص مربوط به توسعه اقتصادی و عملکرد اقتصادی، شامل، تولید ناخالص داخلی[1] در سرانه است [۴]. تولید ناخالص داخلی به عنوان یک شاخص اقتصادی ضروری در نظر گرفته می‌شود، زیرا بهترین نشان‌دهنده عملکرد اقتصادی بر اساس نتیجه عوامل تولیدی، در قلمرو ملی است. این شاخص بهترین فرآیندها در اقتصاد و همچنین عملکرد کلی آن را نشان می‌دهد (یعنی آنچه که در اقتصاد تولید و خریداری شده است) و به این ترتیب بر همه متغیرهای کلان اقتصادی، تاثیر می‌گذارد. از سوی دیگر، در مقایسه با تولید ناخالص داخلی به عنوان یک شاخص غالب برای چندین دهه، به منظور جایگزینی برای تحقیقات انتقادی در مورد تولید ناخالص داخلی و همچنین ایجاد شاخص‌های دیگر، استفاده شده است. اخیراً این موضوع، موج انتقادی گسترده‌ای را به همراه داشته است. بنابراین لازم است موفقیت اقتصادی را با در نظر گرفتن متغیرهای دیگر، که به خودی خود شاخص‌های اجتماعی را نشان می‌دهند، مورد سنجش قرار دهند: رفاه اقتصادی خالص، شاخص توسعه انسانی[2]، شاخص رقابت پذیری، شاخص آزادی اقتصادی[3]، شاخص رفاه، شاخص درک فساد و غیره [۴]. شاخص توسعه انسانی شاخصی ترکیبی است و سه بعد مهم توسعه یعنی دانش، سلامت و درآمد را مشخص می‌کند و یکی از مهم‌ترین شاخص‌ها برای ارزیابی عملکرد کشورها است [۱۰ و ۱۱]. برخی از نویسندگان در تحقیقات خود، تأثیر این عوامل را بر تولید ناخالص داخلی ارزیابی کرده‌اند. لوسیک و همکاران[4] (۲۰۱۶) بیان کردند که بین میزان فساد و رشد اقتصادی، رابطه‌ی معناداری وجود دارد [۱۲]. تروست و بجنیک[5] (۲۰۱۵) رابطه‌ی علت و معلول بودن میزان دستمزد عمومی، صادرات و رشد اقتصادی را مورد بررسی قرار داده‌اند [۱۳]. یو و وانگ[6] (۲۰۱۳) نشان دادند ریسک سیاسی بر توسعه اقتصادی تاثیر دارد [۱۴]. سیمیونسک و همکاران[7] (۲۰۱۷) نیز نشان دادند بین تولید ناخالص داخلی و متغیرهای پولی در رومانی، رابطه‌ی معناداری وجود دارد [۱۵]. ایوانویک و استانیسک[8] (۲۰۱۷) نیز آزادی پولی و رشد اقتصادی کشورهای عضو اتحادیه اروپا را بررسی کردند [۱۶]. کمیته بین المللی ایجاد

[1] GDP
[2] HDI
[3] IEF
[4] Lučić
[5] Trošt and Bojnec
[6] Yu, J. and Wang
[7] Simionescu, M., et al
[8] Ivanović and Stanišić

[Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3]
[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111]

شده، که نتایج آن در گزارش "استیگلایتز و همکاران[1] (۲۰۱۰)" به کار رفته، در این موضوع، به بحث حرفه‌ای پرداخته‌اند و نتایج فوق را مورد تایید قرار داده‌اند [۱۷].

۲-۲ ارزیابی عملکرد کشورها

ارزیابی عملکرد و مدیریت یک فرایند طراحی‌شده برای بهبود عملکرد سازمانی، تیم و برنامه‌های فردی می‌باشد که توسط مدیران طراحی‌شده است. هر چند این فرآیند دشوار برای مدیران و کارکنان سازمانی برای عملکرد بهتر می‌باشد، در نهایت منجر به بهبود عملکرد سازمانی می‌گردد. ارزیابی عملکرد فرآیندی است که در آن عملکرد فرد و سازمان و یا نهاد شرکتی ارزیابی می‌شود. در این فرآیند رسمی به ارزیابی و مشاهده عملکرد کل سازمان پرداخته می‌شود و معمولا ارزیابی عملکرد به صورت سالانه انجام می‌شود [۱۸]. البته گاهی از منظر مدیریت در فرایند ارزیابی عملکرد، وقت ارزشمندی که باید صرف دستیابی به اهداف سازمان گردد، صرف امور غیرمولد می‌شود. به علاوه، انتخاب شیوه ارزیابی عملکرد نیز مساله بااهمیتی است که نقش پررنگی در ارزیابی عملکرد ایفا می‌کند [۱۹]. واژه نامه آنلاین کتابداری و اطلاع‌رسانی[2] ارزیابی عملکرد را به صورت زیر تعریف می‌کند: هدف ارزیابی عملکرد ایجاد یک فرآیند مداوم و انعطاف‌پذیر برای بررسی عملکرد سازمانی برای انجام اقدامات مدیریت‌شده در ارتباط با رقبای تجاری می‌باشد [۲۰]. به طور کلی مدیریت عملکرد را چارچوبی برای انجام بهترین کارها به منظور رسیدن به نتایج مدنظر می‌توان بیان کرد. ارزیابی عملکر سازمانی بر عملکرد آتی و بهبود عملکرد نسبت به گذشته تمرکز دارد [۲۱]. در قرن حاضر بحث ارزیابی عملکرد از اهمیت ویژه ای نزد سازمان‌ها و مدیران برخوردار می‌باشد، سازمان‌ها با توجه به چالش‌هایی که در قرن بیست و یکم با آن رو به رو هستند، می‌کوشند به کمک توانایی‌ها و استعدادی که در اختیار دارند در مواجهه با تغییرات غیرمنتظره‌ای که پیش می‌آید کمترین زیان را ببینند و بیشترین سود را نصیب خود کنند. بنابراین با درک اهمیت فرآیند سنجش و ارزیابی عملکرد از سوی سازمان‌ها، بدین منظور روش‌های مختلف مالی وغیرمالی توسط محققان ابداع گردید. داده‌های موجود نشان می‌دهد که تعداد زیادی از شرکت‌ها، در طی دهه‌ی گذشته سیستم مدیریت و سنجش عملکردشان را به صورت چشمگیری تغییر داده‌اند [۲۲].

از آنجایی که برای حمایت از کشورها و تخصیص کمک به کشورها بر مبانی عملکرد، از معیارها استفاده می‌شود، معمولا از معیارهای توسعه‌ای، به عنوان معیار ارزیابی عملکرد کشورها استفاده می‌شود که می‌تواند به منظور تخصیص بهینه منابع برای کمک به کشورها، مناسب باشد. در غیر این صورت می‌تواند یک فرآیند تصمیم‌گیری اشتباهی را به همراه داشته باشد و نتیجه‌های غیرمنطقی حاصل شود. اما ارزیابی عملکرد کشورها، تا حدودی محدود است و این می‌تواند از نادیده گرفتن شرایط اولیه کشور ناشی شود. یکی از شرایط اولیه مهم، سرمایه انسانی است. منطقی است انتظار داشته باشید که کشورهایی که سطح سرمایه انسانی کم دارند، احتمالاً نمرات عملکرد پایین دارند. ممکن است مشکلی در شکل‌دادن سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی و دستیابی به منابع مالی با کیفیت بالا، داشته باشند. کشوری با کمترین سرمایه انسانی، با وجود بهترین نیت‌ها و تلاش‌های بزرگ، ممکن است ارزیابی عملکرد

[1] Stiglitz
[2] Online Dictionary of Library and Information Science

[Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3]
[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111]

نسبتاً پایین داشته باشد. از سوی دیگر در راستای کمک‌های بیشتری به کشورهای آسیب‌پذیر، اقتصاددانان نسبت به موارد دیگر در این زمینه، توجه داشته‌اند و درصدد به حداکثر رساندن رشد جهانی و به طور ضمنی، افزایش بهره‌وری و کاهش فقر هستند. نادیده گرفتن این معیار کارایی را کاهش می‌دهد. تاثیر شوک‌های اقتصادی خارجی بر عملکرد نیز می‌تواند تاثیرگذار باشد. بنابراین برای ارزیابی عملکرد کشورها باید معیارهای مختلفی در نظر گرفته شود [۶].

۲-۳ جنبه‌های اقتصادی و غیراقتصادی عملکرد یک کشور

بعد اقتصادی عملکرد کشور، یعنی دسترسی به منابع اقتصادی – همان‌طور که توسط برنامه توسعه سازمان ملل در سال ۱۹۹۷ مطرح شد – توسط سرانه تولید ناخالص داخلی ارزیابی می‌شود. می‌توان فرض کرد، که توانایی یک کشور برای برآوردن نیازهای اساسی جمعیت از طریق استفاده از فرصت‌ها و کارایی برای مدیریت سرمایه‌های انسانی، مادی و طبیعی ناشی می‌شود. در درازمدت، ظرفیت اقتصاد رشد سریع جنبه‌های غیراقتصادی یک کشور را افزایش می‌دهد. با توجه به این موارد، توجه کمی به این موضوع شده‌است که کدام شاخص‌های خاص باید انتخاب شوند. در واقع، این امر در ابتدا واضح نیست، زیرا این تصمیم، به ویژگی‌های اصلی کشورهای مورد تحلیل بستگی دارد: برای مثال، آیا آن‌ها توسعه‌یافته و یا در حال توسعه هستند. بسیاری از مطالعات توجه کافی به این مشکل نمی‌کنند. به عنوان مثال، شاخص‌هایی که توسط هوبجین و فرانسس[1] [۲۳] ارایه شده است، به طور هم‌زمان کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه را تحلیل می‌کنند و می‌توانند بین دو گروه کشورها تمایز قایل شوند، اما نمی‌توانند سطوح مختلف رفاه در کشورهای توسعه‌یافته را حساب کنند. در واقع، زمانی این شاخص‌ها اندازه‌گیری می‌شود (به عنوان مثال پروتئین روزانه، تأمین کالری، مرگ و میر نوزادان، میزان امید به زندگی) که در کشورهای در حال توسعه کاملاً همگن باشند. بعدها، نامیر[2] [۲۴] از نویسندگان قبلی انتقاد کرد و مجموعه داده‌های مورد استفاده توسط هوبجین و فرانسس برای هم‌گرایی با شاخص‌های مختلف رفاه، یعنی امید به زندگی، بقای نوزاد، میزان تحصیلات، سواد و دسترسی به تلویزیون مورد انتقاد قرار گرفت. دامنه وسیع شاخص‌ها، تورش ناشی از تحلیل کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه را به طور هم‌زمان جبران می‌کند. در حقیقت، نامیر در مقایسه با نتایج هوبجین و فرانسس به نتایج متفاوتی دست‌یافت که شاهدی قوی از هم‌گرایی برای بیشتر شاخص‌ها نشان می‌دهد.

در بلند مدت، رابطه علی بین جنبه‌های اقتصادی و غیر اقتصادی ممکن است دو مسیر را آشکار کند:

– سطوح بالای رفاه اقتصادی می‌تواند در سه سطح تاثیرگذار باشد. خانوارها، شرکت‌ها و بخش دولتی. در سطوح بالای رفاه اقتصادی این کار از طریق خانواده‌ها انجام می‌شود چرا که آن‌ها بخش بالاتری از درآمد خود را صرف آموزش، بهداشت و فرهنگ می‌کنند. از طرف دیگر، شرکت‌ها به دلیل این‌که سهم بالاتری از سود را به خود تخصیص می‌دهند، باید منابع مالی بیشتری را برای بهبود شرایط کاری، کنترل آلودگی و غیره ایجاد کنند. در سطح دیگر دولت بخش اعظم منابع خود را به آموزش، بهداشت و محیط‌زیست اختصاص می‌دهد.

[1] Hobijn , Franses
[2] Neumayer

[Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3]
[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111]

– در مقابل، سطوح بالای عوامل غیراقتصادی را می‌توان به خوبی از طریق کانال‌های مختلف به سطوح بالای رفاه اقتصادی، تشریح کرد. به عنوان مثال، سطوح بالای سلامت و آموزش، بهره‌وری کارگران را افزایش داده، کسب مهارت‌ها را تسهیل نموده و پیشرفت فن‌آوری و کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات[1] را افزایش می‌دهند. به نوبه خود، این عوامل به طور قابل‌توجهی سطح خروجی (و همچنین ترکیب آن)، صادرات و درآمد سرانه مصرف را افزایش می‌دهند. به طور خاص‌تر، سطح بالایی از رفاه اقتصادی، شکل‌گیری سطح بالایی از قابلیت‌های انسانی را ارتقا می‌دهد که می‌تواند از سلامت یا دانش، حمایت کند. بهبود قابلیت‌های انسانی به معنای افزایش بهره‌وری، استفاده از قابلیت‌های خود برای کار و یا اوقات فراغت است. عملکرد یک کشور توسط یک چرخه تعریف می‌شود، یک مسیر دوسویه که هم از ابعاد اقتصادی به بخش‌های غیراقتصادی و هم از ابعاد غیر اقتصادی به ابعاد اقتصادی منتقل می‌شود [۷].

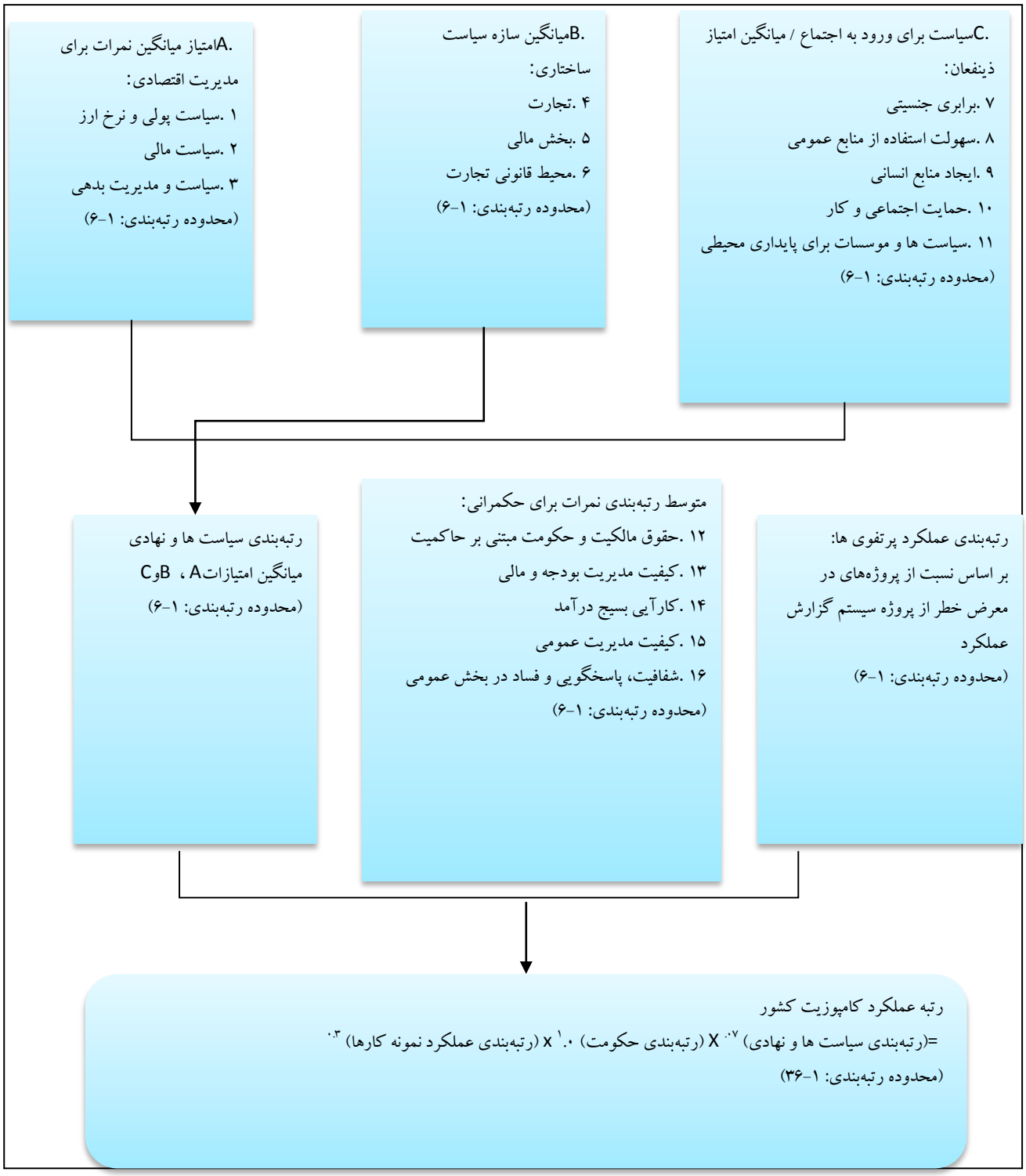
بانک توسعه آسیایی تخصیص منابع صندوق توسعه آسیا[2] معیارهای مربوط به عملکرد کشور را بررسی می‌کند. این سیستم بر اساس این اصل استوار است که کمک به افزایش سرعت رشد اقتصادی و کاهش فقر در کشورهایی که دارای سیاست و عملکرد نهادی قوی هستند، موثر است. تحت سیاست تخصیص مبتنی بر عملکرد، این بانک عملکرد نسبی کشورهای واجد شرایط را بر اساس ارزیابی عملکرد سالانه کشور[3] مقایسه می‌کند و از نتایج آن برای تخصیص منابع صندوق توسعه آسیا استفاده می‌کند. این گزارش سالانه اطلاعاتی درباره رفتار و نتایج ارزیابی‌های سال ۲۰۱۶ ارایه می‌دهد. این سازمان همچنین تلاش‌هایی را برای هماهنگ نمودن سیستم تخصیص بانک توسعه آسیایی با رویکردهای مشابه به تخصیص منابع سودمند در سایر بانک‌های توسعه چندجانبه انجام می‌دهد. معیارهای ارزیابی عملکرد کشورها به صورت ترکیبی از موارد شکل ۱ است [۹].

۲-٤ جایگاه ایران در اقتصاد جهانی

همواره یکی از مهم‌ترین شاخص‌های تخمین میزان پیشرفت و توسعه یک کشور در بخش اقتصادی مقایسه و بررسی جایگاه آن کشور در میان سایرکشورها به‌خصوص کشورهای همان منطقه است. درواقع جایگاه کشورها دراقتصاد جهانی و منطقه‌ای، رابطه‌ای دو سویه با رشد آنها دارد. به این معنا که هرچه یک کشور دارای جایگاه مطلوب‌تر باشد و رشد اقتصادی بالاتری داشته باشد، سرمایه خارجی بیشتری نیز جذب می‌کند و همین عامل به رشد بیشتر اقتصاد آن کشور کمک می‌کند. برهمین اساس در سند چشم انداز ۲۰ ساله کشورمان تا افق ۱۴۰۴ به عنوان یک سند بالادستی نظام، دستیابی به رتبه نخست اقتصادی در میان ۱۶ کشور منطقه هدف‌گذاری شده است. این درحالی است که با پشت سرگذاشتن بخش عمده‌ای از سال‌های اجرای این سند، ایران هنوز فاصله زیادی با اهداف پیش‌بینی شده در منطقه دارد. درهمین زمینه برنامه ششم توسعه رشد اقتصادی را ۸ درصد هدف‌گذاری کرده است [۲۵].

[1] ICT
[2] Asian Development Fund (ADF)
[3] CPA

[Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3]
[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111]

شکل ۱. شاخص‌های ترکیبی ارزیابی عملکرد کشورها [۹]

[Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3]
[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111]

برای اندازه‌گیری اقتصاد، معمولاً از تولید ناخالص داخلی برحسب برابری قدرت خرید[1] و تولید ناخالص داخلی به دلار (قیمت ثابت) استفاده می‌شود. تولید ناخالص داخلی برحسب برابری قدرت خرید به عنوان یکی از شاخص‌های مهم برای اندازه‌گیری اقتصاد نشان می‌دهد که ایران در سال ۲۰۱۴ بعد از کشورهای ترکیه و عربستان در مکان سوم قرار داشته است. شایان ذکر است که مطابق شاخص مذکور جایگاه ایران در سال شروع اجرای سند چشم‌انداز در سال ۲۰۰۵ در مکان دوم کشورهای حوزه سند چشم‌انداز بود، اما از سال ۲۰۰۸، عربستان به جایگاه دوم منطقه دست یافته و ایران در جایگاه سوم قرار گرفته است. تولید ناخالص داخلی به دلار و به قیمت ثابت ۲۰۰۵ به عنوان یکی از شاخص‌های مهم دیگر برای اندازه‌گیری اقتصاد نشان می‌دهد که در سال ۲۰۱۴ ایران با دارا بودن ۲۷۷ میلیارد دلار تولید ناخالص داخلی، بعد از کشورهای ترکیه (۶۷۳ میلیارد دلار) و عربستان (۵۲۳ میلیارد دلار) در مکان سوم قرار گرفته است [۲۵].

از آنجا که آمار همه کشورهای حوزه سند چشم‌انداز در سال ۲۰۱۴ وجود ندارد، از لحاظ جایگاه رشد اقتصادی (سرعت تغییرات تولید ناخالص داخلی)، جایگاه ایران در سطح منطقه جنوب غرب آسیا متفاوت از حجم تولید ناخالص داخلی و در رده‌های پایین قرار دارد. طی سال‌های اخیر برخی از کشورهای منطقه در حوزه خلیج فارس از جمله قطر و در آسیای میانه نظیر آذربایجان، ترکمنستان، ازبکستان و قزاقستان به دلیل انجام اصلاحات اقتصادی از یک طرف و جذب سرمایه‌های خارجی از طرف دیگر تلاش کرده‌اند رشد اقتصادی خود را تسریع بخشند. عملکرد رشد اقتصادی ایران نشان می‌دهد که رشد اقتصادی نوسانی بوده و از یک روند پایدار پیروی نکرده است. محاسبه آمار انحراف معیار رشد اقتصادی به عنوان شاخصی از نوسان، نشان می‌دهد که کشور آذربایجان، ارمنستان و قطر به ترتیب بیشترین نوسان را در رشد اقتصادی‌شان تجربه کرده‌اند. انحراف معیار رشد اقتصادی ایران در دوره ۸ ساله اول از اجرای سند چشم‌انداز نیز نسبت به کشورهای عربستان، مصر و پاکستان بالاست. این درحالی‌است که سند چشم‌انداز، درخصوص شاخص رشد اقتصادی، داشتن ویژگی «شتابان و مستمر بودن آن» را مورد تأکید قرار داده است.

نکته قابل توجه در مقایسه رشد اقتصادی کشورها این است که کشورهایی که در ظرفیت پایین تولیدی قرار دارند همیشه از امتیاز بهره‌گیری از ظرفیت مازاد برخوردارند و می‌توانند نرخ رشد بالایی را در اهداف اقتصادی خود قرار دهند و بدان دست یابند. از این‌رو، نرخ بالای رشد اقتصادی آنها با پیشرفته‌ترین کشورها قابل مقایسه نیست. کشورهایی مثل افغانستان و آذربایجان و برخی از جمهوری‌های آسیای میانه در این دسته قرار می‌گیرند. لذا چنانچه عملکرد رشد اقتصادی ایران با این کشورها مقایسه شود، در مرتبه پایین قرار می‌گیرد. بالا بودن رشد اقتصادی باعث می‌شود تا کشورها سریع‌تر مسیر توسعه را پیموده و شکاف تولید با کشورهایی که مسیر توسعه را پیموده‌اند، کمتر شود. بالا بودن متوسط سالانه رشد اقتصادی ترکیه و عربستان نسبت به ایران طی دوره ۲۰۱۴-۲۰۰۵ باعث‌شده تا شکاف تولید ناخالص داخلی بین ایران- ترکیه و ایران -عربستان به عنوان کشورهای رقیب منطقه‌ای ایران بیشتر شود. مقایسه تولید ناخالص داخلی برحسب برابری قدرت خرید ایران با کشورهای رقیب عربستان و ترکیه در سال‌های

[1] PPP

[Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3]
[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111]

۲۰۰۵ تا ۲۰۱۴ (به قیمت ثابت ۲۰۱۱ و میلیارد دلار) نشان می‌دهد که طی سال‌های اخیر شکاف تولید ایران با کشورهای یادشده بیشتر شده است. در سال ۲۰۰۵ میلادی (۱۳۸۴ شمسی) تفاوت تولید ایران با ترکیه حدود ۳ میلیارد دلار بود و تولید ایران از عربستان منفی ۶۴ میلیارد دلار (تولید ایران از عربستان بیشتر بود) بود که بالا بودن رشد اقتصادی کشورهای ترکیه و عربستان باعث شد تا تفاوت تولید ایران با ترکیه در سال ۲۰۱۴ حدود ۱۴۰ میلیارد دلار و تفاوت تولید ایران با عربستان ۲۴۰ میلیارد دلار شود. شکاف تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های ثابت ۲۰۰۵ نیز همین روند را داشته است. در سال ۲۰۰۵ میلادی (۱۳۸۴ شمسی) تفاوت تولید ایران با ترکیه حدود ۲۶۳ میلیارد دلار بود و تفاوت تولید ایران با عربستان ۱۰۹ میلیارد دلار بود که بالا بودن رشد اقتصادی کشورهای ترکیه و عربستان باعث شد تا تفاوت تولید ایران با ترکیه در سال ۲۰۱۴ حدود ۳۹۶ میلیارد دلار و تفاوت تولید ایران با عربستان ۲۴۷ میلیارد دلار شود. لذا براساس هر دو شاخص تولید ناخالص داخلی برحسب برابری قدرت خرید و تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت ۲۰۰۵، ادامه شرایط فعلی اقتصاد ایران، رسیدن به هدف رتبه اول منطقه به لحاظ حجم تولید را مشکل‌تر خواهد کرد [۲۵].

۳ روش تحقیق

پژوهش حاضر از نوع مروری سیستمی بر ادبیات[1] است. یک فرایند قابل تکرار که ترکیبی از تمام ادبیات پژوهشی موجود مربوط به یک موضوع خاص را در قالب پاسخ به یک سؤال تحقیق خاص در بر می‌گیرد. هدف اصلی از انجام این نوع از روش تحقیق، بررسی ، جمع‌آوری ، جمع‌بندی و ارزیابی شواهد در مورد یک حوزه خاص است [۲۶]. این روش به منظور کشف هرگونه شکاف تحقیق در مطالعات موجود انجام می‌شود و از این طریق می‌توان بینش و درک عمیق‌تری از پدیده مورد بررسی فراهم کرد. کیچنهام و چارترز[2] مشخص کرده‌اند که این نوع از پژوهش‌های مروری باید از سه مرحله تشکیل شود، از جمله برنامه‌ریزی، انجام و گزارش‌دهی و هر مرحله دارای عناصر فرعی است، از جمله: (۱) شناسایی سوالات پژوهش مروری؛ (۲) تدوین پروتکل بررسی؛ (۳) مشخص کردن معیارهای انتخاب منابع مطالعاتی؛ (۴) بررسی روش‌ها و استراتژی انتخاب ؛ (۵) ارزیابی کیفیت مطالعه؛ و (۶) استخراج داده ها و ترکیب شواهد [۲۷].

بدین ترتیب پژوهش حاضر بر مبنای پاسخ به دو پرسش اصلی شکل گرفته است:

Q1: مطالعات پیشین تاکنون چه شاخص‌هایی را در ارزیابی عملکرد کشورها موثر دانسته‌اند؟

Q2: مطالعات پیشین تاکنون چه شاخص‌هایی را در تعیین جایگاه عملکرد اقتصادی ایران موثر دانسته‌اند؟

هدف از استفاده از معیارهای ورود و خروج (جدول ۱)، آن است که در مرحله ابتدایی کلیه مطالعات اولیه منتخب در روش SLR مرتبط با موضوع تحقیق فرض شوند تا کلیه داده‌های مرتبط از مقالات ژورنال، مقاله‌های همایش‌ها، فصل‌های کتاب‌ها و کارگاه‌های آموزشی گردآوری شوند و در مرحله بعد با فیلتر کردن مقالات بر اساس معیارهای انتخاب (ورودی و خروجی)، تعداد منابع مطالعاتی محدود، کاربردی و مفید مورد مطالعه قرار گیرد.

[1] SLR
[2] Kitchenham and Charters

[Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3]
[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111]

جدول ۱. معیارهای ورود و خروج منابع علمی

معیارهای ورود(انتخاب) منابع علمی	به صورت متن کامل در دسترس باشد.
	مقالات انگلیسی در دوره بین ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۸ و مقالات فارسی در دوره بین ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۸منتشر شده باشد.
	به زبان فارسی و یا انگلیسی باشد.
	در حوزه ارزیابی عملکرد کشورها باشد.
معیارهای خروج (حذف) منابع علمی	پژوهش‌های با عناوین مشابه
	خارج از محدوده زمانی تعیین‌شده
	عدم دسترسی به متن کامل مقاله

همان‌طور که در شکل ۲ نشان داده شده است، استراتژی جستجو به صورت جستجوی خودکار و سپس جستجوی دستی می‌باشد.

به جهت بررسی اعتبار مقالات مورد بررسی، محل انتشار مطالعات نهایی که از داده‌های مختلف آنلاین در طی فرایند جستجو سیستماتیک برگرفته شده است، در جدول ۲ نشان داده شده است.

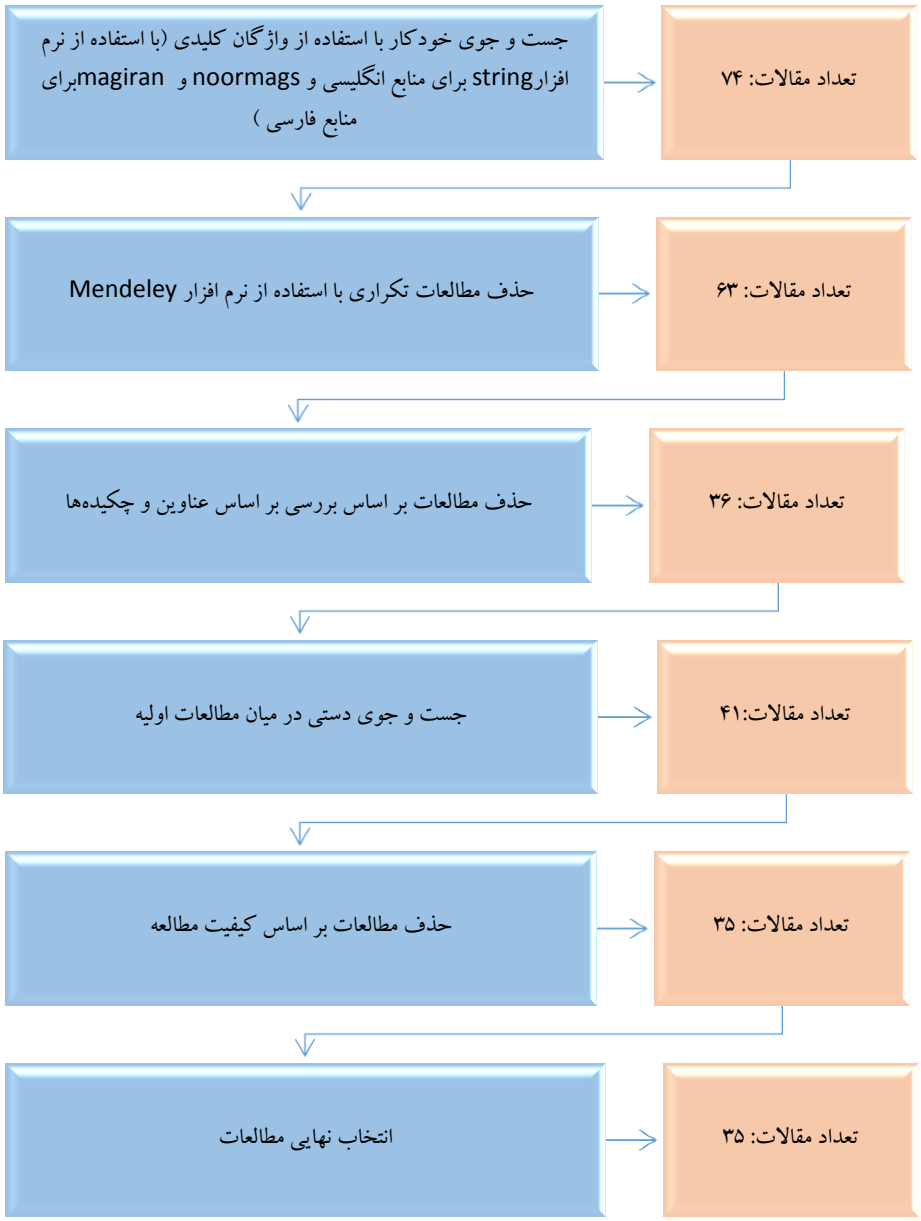
جدول ۲. نتایج فرآیند انتخاب مطالعات

بانک اطلاعاتی آنلاین که در SLR استفاده می شود.	نتایج اولیه
Science Direct	۶
ISI Web of Knowledge	۴
IEEE Explore	۳
Springer-Link	۱
Scopus	۴
Google Scholar	۲
Noormags	۱۰
Magiran	۵

٤ یافته‌های تحقیق

در این بخش با توجه به انتخاب نهایی ۳۵ مطالعه، با هدف شناسایی مولفه‌ها و شاخص‌های اثرگذار در ارزیابی عملکرد کشورها به بررسی عمیق و دقیق محتوای ۱۰ مقاله برتر به زبان فارسی در بازه زمانی ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۸ و ۲۵ مقاله برتر به زبان انگلیسی در بازه زمانی ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۸ پرداخته‌شده‌است. خلاصه تحقیقات داخلی و خارجی در حوزه ارزیابی عملکرد کشورها به ترتیب در جداول ۳ و ۴ بیان شده است

[Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3]
[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111]

شکل۲. نمای کلی از استراتژی جستجوی مقالات

جدول ۳. خلاصه تحقیقات داخلی در حوزه ارزیابی عملکرد کشورها

محقق	سال	عنوان	نتایج
ولی بیگی و پناهی [۲۸]	۱۳۸۹	بررسی جایگاه ایران در اقتصاد جهانی در مقایسه با کشورهای منتخب (از منظر شاخص‌های توسعه انسانی، آزادی اقتصادی و فضای کسب و کار)	با توجه به ماهیت شاخص‌های پیش گفته که به‌صورت امتیاز و رتبه بوده، وضعیت هر کشوری را بایستی در مقایسه با سایر کشورها مورد ارزیابی قرار داد. بدین منظور وضعیت ایران در مقایسه با کشورهای منتخب قرار گرفته است. نتایج مطالعات نشان می دهد ایران نیازمند تلاش بیشتری برای دستیابی به اهداف خود در ایجاد و توسعه فضای رقابتی کشور است.
یعقوبی منظری [۲۹]	۱۳۸۹	مقایسه تطبیقی وضعیت اقتصادی ایران با کشورهای منطقه (با تکیه بر اطلاعات	این مقایسه نشان می‌دهد که در اکثر شاخص‌های مورد بررسی، کشورمان در بین ۲۵ کشور مورد هدف سند چشم انداز موقعیت مناسبی ندارد

[Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3]
[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111]

		بانک جهانی)	
قاسمی و زارعی [۳۰]	۱۳۹۲	ارزیابی عملکرد اقتصاد منطقه ای در ایران	نتایج بررسی درجه اهمیت عوامل مؤثر بر کارایی فنی استان‌ها با استفاده از ضریب پیرسون نشان‌می‌دهد که در این روش، مجموع آزادراه‌ها و بزرگراه‌ها، شاخص توسعه انسانی، نسبت تعداد تخت های موجود در مؤسسات درمانی فعال، نسبت تعداد مؤسسات درمانی فعال و نسبت پزشکان شاغل در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به جمعیت در هر استان به ترتیب اهمیّت (بیشتر به کمتر)، تأثیر مثبت و معنا-داری بر سطح کارایی فنی در هر استان دارد.
فرشادفر و همکاران [۳۱]	۱۳۹۳	رابطه میان آموزش به عنوان شاخصی از سرمایه انسانی و رشد اقتصادی ایران: رویکردی استانی	نتایج گویای آن است که تمرکز بر آموزش به‌عنوان یکی از شاخص‌های سرمایه انسانی می‌تواند بر رشد اقتصادی کشور اثری مثبت داشته باشد.
نظری و طبری [۳۲]	۱۳۹۳	تاثیر سیاست‌های کلان بر رشد اقتصادی ایران با تأکید بر بدهی خارجی	نتایج پژوهش حاکی از آن است که اثرگذاری تمام ضرایب متغیرهای مدل مطابق با تئوری‌های اقتصادی بوده و در بلند مدت متغیرهای بدهی خارجی، بدهی چند جانبه، تجارت باز اثر مثبت و معنادار و نرخ تورم، بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی(نماینده کسری بودجه)، متغیر دامی‌جنگ اثر منفی و معنادار بر رشد اقتصادی دارد.
یدالله زاده طبری و نظری [۳۳]	۱۳۹۴	بررسی تاثیر بدهی خارجی و شاخص‌های کلان بر رشد اقتصادی ایران	نتایج پژوهش حاکی از آن است که در بلند مدت و کوتاه مدت، بدهی خارجی دو جانبه تاثیر مثبت ولی غیر معنی دار، در حالی که بدهی چندجانبه (استقراض از نهادهای بین المللی) تاثیر مثبت و معنادار بر رشد اقتصادی ایران در دوره مورد بررسی داشته‌اند. بنابراین بر اساس نظریه حدآستانه ای بدهی- رشد، به نظر می‌رسد اقتصاد ایران طی سه دهه اخیر در حدی از بدهی خارجی استفاده نموده که توانسته به فرآیند رشد کمک نماید. هم چنین، نتایج دیگر این تحقیق نشان می‌دهد در بلندمدت، موجودی سرمایه، سرمایه انسانی و تجارت باز، اثر مثبت و معنادار بر رشد اقتصادی دارند.
سرلک و هژیرکیانی [۳۴]	۱۳۹۴	بررسی تأثیر مخارج بهداشتی بر رشد اقتصادی استان‌های کشور	متغیرهای رشد مخارج سلامت خانوار ،رشد سرمایه سلامت ورشد هزینه‌های آموزشی خانوار در کنار رشد سرمایه‌گذاری عمرانی دولت اثر مثبت بر رشد اقتصادی استان‌های کشور دارد؛ لیکن تاثیر هزینه‌های بهداشتی بر رشد اقتصادی استانها بیشتر از هزینه‌های آموزشی بوده است. معنادار بودن ضرایب بیان‌کننده نقش مهم سلامت در رشد اقتصادی استان‌های کشور است که افزایش هزینه‌ها و سطح سلامت استان‌ها می‌تواند رشد اقتصادی کشور واستان‌ها را بهبود بخشد
نادری [۳۵]	۱۳۹۴	ارزیابی آثار آموزش عمومی‌و آموزش عالی بر رشد اقتصادی در ایران	یافته‌های تجربی نشان می‌دهند: ۱) برآوردهای تأثیر عوامل رشد اقتصادی، نسبت به ساختار الگو و نوع متغیر استفاده‌شده، و نسبت به روش‌های مقابله با مشکلات اقتصادسنجی، بسیار حساس‌اند و نتیجه ارزیابی‌ها را تغییر می‌دهند، ۲) آموزش عامل رشد اقتصادی است و آثار خارجی مثبت نیز دارد، ۳) سرمایه انسانی حاصل از سطوح مختلف تحصیلی تأثیری متفاوت بر رشد اقتصادی می‌گذارد، و ۴) از میان الگوهای برازش‌شده، تنها الگوهای جدول ۸ مناسب ترین برآوردها را از لحاظ مبانی نظری اقتصاد رشد و آزمون‌های اقتصادسنجی، فراهم می‌کنند
دهقان شبانی و همکاران [۳۶]	۱۳۹۵	بررسی تأثیر ترکیب سرمایه انسانی بر رشد منطقه ای اقتصاد ایران: رویکرد داده‌های تابلویی پویای فضایی	نتایج حاصل از برآورد حاکی از آن است که متغیر متوسط سال-های تحصیل دانشگاه و قبل از دانشگاه، دارای اثر مثبت و به لحاظ آماری معنادار بر رشد اقتصادی است. متغیر ساختار سرمایه انسانی بر رشد اقتصادی استان-ها تأثیر مثبت دارد که به لحاظ آماری نیز معنادار بوده و توان دوم این متغیر دارای تأثیر منفی و معنادار است که نشان می دهد، یک ارتباط Uوارون بین ساختار سرمایه انسانی و رشد اقتصادی در استان-ها برقرار است. به این

[Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3]
[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111]

			معنا که در سطوح پایین ساختار سرمایه انسانی، با افزایش ساختار سرمایه انسانی رشد افزایش می یابد، اما بعد از عبور از یک نقطه بحرانی، ساختار سرمایه -انسانی- تأثیری منفی بر رشد دارد.
ویسی ناب و موسوی [۳۷]	۱۳۹۶	تطبیقی وضعیت شاخص توسعه انسانی در کشورهای منتخب در حال توسعه (ایران، برزیل، پاکستان، ترکیه، مصر و مکزیک)	نتایج تحقیق بیانگر آن است که کشورهای منتخب در وضعیت مناسبی به لحاظ شاخص توسعه انسانی قرار دارند زیرا تنها دو کشور پاکستان و مصر به ترتیب با مقدار شاخص توسعه انسانی ۰/۵۳۷ و ۰/۶۸۹ در گروه کشورهای با توسعه انسانی پایین و متوسط قرار دارند و سایر کشورها به ترتیب ترکیه، مکزیک، ایران و برزیل با مقادیر شاخص توسعه انسانی ۰/۷۵۹، ۰/۷۵۶، ۰/۷۴۹ و ۰/۷۴۴ در گروه کشورهای با توسعه انسانی بالا قرار می گیرند. به لحاظ شاخص نابرابری جنسی کشور مصر با مقدار ۰/۵۸۰ به لحاظ این شاخص در رتبه ۱۲۸ جهان و به واقع در پایین‌ترین رتبه به لحاظ کشورهای منتخب قرارا دارد، همچنین کشور ترکیه با مقدار ۰/۳۶۰ به لحاظ این شاخص در رتبه اول کشورهای منتخب و رتبه ۶۹ کشورهای جهان قرار دارد.

جدول ٤. خلاصه تحقیقات خارجی در حوزه ارزیابی عملکرد کشورها

محقق	سال	عنوان	نتایج
گیوکا و پنترزپوس [۳۸]	۲۰۰۸	رتبه‌بندی کشورهای OCDE در حوزه ارتباطات: یک مطالعه ترکیبی DEA و AHP	در این تحقیق مدل دو بعدی خروجی محور است که برای ارزیابی بهره‌وری، سودآوری و رتبه‌بندی عملکرد کشورها در ارتباطات مخابراتی استفاده می‌شود. این مطالعه به بحث در مورد پیامدهای سیاست نتایج به دست آمده می‌پردازد و با تاکید بر الزامات بهبود بهره‌وری کشورهای عقب‌مانده در یک یا دو بعد به پایان می‌رسد. در این مطالعه ۸ کشور از ۳۰کشور عضو سازمان توسعه و همکاری اقتصادی دارایی کارایی ۱۰۰ درصد بوده‌اند.
بولیلا و همکاران [۳۹]	۲۰۰۸	بررسی تجربی اثرات مستقیم و غیر مستقیم مفهوم چند بعدی سرمایه اجتماعی بر نرخ رشد درآمد سرانه در ۳۵ کشور جهان	اعتماد از طریق تأثیر بر سطح تحصیلات ، توسعه مالی، انباشت سرمایه و توسعه سازمانی دولت بر رشد درآمد سرانه و در نهایت بر رشد اقتصادی اثرگذار است. بر اساس نتایج این پژوهش سطح اعتماد به عنوان شاخص سرمایه اجتماعی ارتباط مثبت و معناداری با رشد اقتصادی دارد.
ساویوتی و همکاران [۴۰]	۲۰۰۸	تنوع صادارت و عملکرد اقتصادی کشورها	نتایج این تحقیق نشان داد که تغییرات ساختاری در اقتصاد جهانی مخصوص یک زمان خاص است که منحصر به افزایش صادرات در همان دوره شده است. دراین مطالعه نتیجه گرفته شد که تنوع مربوط در صادرات باعث رشد سریع می شود در حالی‌که تنوع نامربوط با تاخیر زمانی زیاد منجر به رشد اقتصادی می شود. در این مطالعه از روش اندازه‌گیری آنتروپی استفاده شده است.
کراکولیسی فرانچسکا و همکاران [۷]	۲۰۱۰	ارزیابی عملکرد محیطی، اجتماعی و اقتصادی کشورها	نتایج مطالعه نشان داد که تنها چند کشور به طور هم‌زمان به عملکرد مطلوب اقتصادی و زیست محیطی دست یافته‌اند و یکی از جالب‌ترین نتیجه‌ها مربوط به عدم توانایی اکثر کشورها در تبدیل مهارت‌های آموزش عالی جمعیت به عملکرد اقتصادی بهتر در طول زمان است. در این تحقیق در انتها از یک ماتریس ثابت و انتقال استفاده نموده است تا مدل را تجزیه و تحلیل کند. نتایج ماتریس نشان می‌دهد که نتایج حاصل از مدل قابل اعتماد هستند و تأکید می‌کند که بسیاری از کشورها در طول زمان، در تبدیل مهارت‌های آموزش عالی، سرانه تولید ناخالص ملی و یا بهبود سطح آموزش به منظور افزایش بهره‌وری اقتصادی، ناتوان بوده‌اند.
گانلینا [۴۱]	۲۰۱۰	هزینه‌ها و زیرساخت‌های عمومی و رفاه «، اثرات تصمیم گیری دولت بر	نتایج این تحقیق نشان می‌دهد، افزایش دائمی موجودی سرمایه های عمومی که از طریق کاهش مصرف دولتی تأمین می‌شود، باعث افزایش رفاه می‌شود، البته این

[Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3]
[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111]

		تخصیص هزینه‌های عمومی بین افزایش بهره وری زیرساخت‌های عمومی و افزایش امکان مصرف عمومی برخی از کشورها	موضوع به شرطی است که بهره وری سرمایه گذاری بخش دولتی بالا باشد و به توسعه زیرساخت‌های عمومی منجر شود.
کارداس و پتکاس [۴۲]	۲۰۱۱	بررسی اثر سرمایه انسانی بر رشد اقتصادی ۳۰ منطقه پرتغال	نتایج تحقیق نشان می‌دهد، تحصیلات متوسطه و تحصیلات عالی اثر مثبتی بر نرخ رشد منطقه‌ای دارند، اما تحصیلات در سطح ابتدایی دارای اثر معکوس و منفی بر رشد است. همچنین شاخص سرمایه انسانی (متوسط سال‌های مدرسه رفتن) نقش مثبتی بر رشد منطقه ای و کاهش نابرابری منطقه‌ای در درآمد سرانه دارد و سطح بالاتر آموزش، توانایی منطقه را در پذیرش فناوری بالا می‌برد
زانلا و همکارانش [۴۳]	۲۰۱۱	ارزیابی عملکرد محیطی کشورها	در این تحقیق به جای شاخص‌های منحصر به فردی مانند انتشار گازهای گلخانه‌ای، کیفیت آب، میزان فضای سبز و تولید زباله که پیش از آن در ارزیابی عملکرد محیطی استفاده می‌شد، از شاخص‌های مرکب استفاده نموده است. هر شاخص مرکب، ترکیبی از شاخص‌های منحصر به فرد است که مفاهیم چند بعدی را اندازه‌گیری می‌کند. شاخص‌های مرکب مزایایی مانند خلاصه کردن اطلاعات، تسهیل تفسیر نتایج و ظرفیت کاهش اندازه تعداد مشاهدات بدون از دست دادن بعضی از اطلاعات پایه‌ای را دارند.
گویلمونت [۶]	۲۰۱۱	ارزیابی عملکرد: این موضوع چگونه به آسیب پذیری ساختار اقتصادی و سرمایه انسانی بستگی دارد؛ پیامدهای تخصیص کمک	شاخص‌هایی که آسیب‌پذیری اقتصادی و سرمایه‌ای را نشان می‌دهند، ارزیابی شود. در این مطالعه از یک مدل اقتصادسنجی استفاده شده است که علاوه بر سنجش عملکرد کشورها، میزان ارتباط کارایی آن‌ها را، با شوک‌های اقتصادی خارجی و کمک‌های بین‌المللی مورد بررسی قرار می‌دهد. نتایج مطالعه نشان می‌دهد که زمان تخصیص کمک‌های بین‌المللی اقتصادی، باید شاخص‌های آسیب‌پذیری اقتصادی و متغیرهای سرمایه انسانی را مورد توجه قرار داد.
سلطان قادری و وحید [۴۴]	۲۰۱۱	سرمایه انسانی و رشد اقتصادی	نتایج پژوهش گویای رابطه بلندمدت مثبت میان سرمایه انسانی و رشد اقتصادی در پاکستان بوده و مؤید یافته‌های قبلی می‌باشد. بر همین اساس ، با توجه به تأثیر معنی‌دار و بسیار زیاد شاخص آموزش تعدیل شده برحسب سلامت؛ جهت دستیابی به رشد اقتصادی بالا، بخش‌های آموزش و بهداشت توجه بیشتری می‌طلبد.
فیلیپتی، فرنز و لتوگلیس [۴۵]	۲۰۱۱	آیا نوآوری و بین‌المللی شدن با یکدیگر ارتباط دارند؟	این مقاله به بررسی رابطه بین مشخصات بین المللی کشورها و عملکرد نوآوری آنها با استفاده از داده ها برای ۳۲ کشور اروپایی می‌پردازد. شاخص‌های بین‌المللی‌سازی با توجه به هر کشور به عنوان شاخص کل در نظر گرفته می‌شود. براساس نتایج تجربی و استدلال‌های نظری ارایه شده، مقاله حاکی از آن است که بنگاه‌های نوآور در رقابت بین‌المللی موفق تر هستند و قرار گرفتن در معرض زمینه‌های جایگزین تجارت و نوآوری منجر به نوآوری می‌شود.
مالایا و آنگوساپا [۴۶]	۲۰۱۱	پیامدهای رفاهی سیاست‌های تخصیص منابع در زمان عدم قطعیت: مورد مطالعه هزینه‌های آموزش عمومی	در این مقاله اثر مداخله‌های سیاستی، با هدف بهبود تخصیص منابع، همچنین اثر تثبیت در چرخه‌های تجاری بررسی شده است و از مدل تعادل عمومی پویا استفاده شده و در آن فرض شده است که هزینه‌های آموزش وپرورش عمومی از طریق مالیات و سایر هزینه‌های عمومی و از بودجه عمومی تأمین مالی می‌شوند. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد اثرات دوره‌ای سیاست‌های تخصیص منابع عمومی با هدف ارتقای رفاه، وابستگی زیادی به شرایط ثبات اقتصادی دارد.

[Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3]
[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111]

			در راستای افزایش رفاه، مطلوب‌تر آن است که هزینه‌های دولت به بخش‌هایی که بازار نقص بیشتری دارد (آموزش و بهداشت) هدایت شود و سیاست‌های عمومی دولت باید به فراخور شرایط اقتصادی تغییر یابد.
فنیستا و همکاران [۴۷]	۲۰۱۱	تنوع صادرات و بهره‌وری کشورها	نتایج مطالعه نشان داد که تنوع صادرات تنها مسئول ۲٪ از تفاوتهای بهره‌وری بین کشورها است. در حالی‌که تنوع صادراتی ۱۳٪ از رشد بهره وری در داخل کشور را توضیح می‌دهد. افزایش ۱۰ درصدی انواع صادرات در تمام صنایع منجر به افزایش تولید ۱۳ درصدی می‌شود درحالی‌که افزایش ۱۰ درصدی در تعرفه‌های صادراتی سبب کاهش ۲ درصدی بهره‌وری کشور می‌شود.
می‌کائیل و سلیمان [۴۸]	۲۰۱۲	تأثیربدهی خارجی بر رشد اقتصادی همراه با متغیر سرمایه‌گذاری	نتایج تحلیل آنها نشان داد که یک رابطه مثبت بین بدهی خارجی، رشد اقتصادی و سرمایه‌گذاری وجود دارد.
عاصف و همکاران [۴۹]	۲۰۱۲	بین‌المللی شدن و عملکرد شرکت‌های خرده فروشی	این مقاله یک رویکرد تازه به بررسی ادبیات اثر بین المللی شدن در عملکرد شرکت‌های خرده‌فروشی ارایه می‌دهد. نتایج نشان می‌دهد که رابطه بین بین‌المللی شدن و عملکرد به صورت U شکل است و با ادغام ، سن ورود به بازارهای بین المللی و خصوصیات کشور مبدا تعدیل می‌شود و رابطه میان بین‌المللی شدن و عملکرد شرکت‌های خرده فروشی مستقل از سطح هماهنگی اقتصادی بین کشورهای خانگی و میزبان است.
کولیبالی [۵۰]	۲۰۱۳	اثرات اقتصادی بلندمدت منابع طبیعی و سرمایه انسانی بر نرخ رشد	براساس نتایج به دست آمده، منابع طبیعی در کوتاه مدت دارای اثر منفی و در بلندمدت دارای اثر مثبت بر سرمایه انسانی بوده و لذا در افق بلندمدت دارای اثر مثبت بر رشد بوده است
خارمو و لی [۵۱]	۲۰۱۳	ارزیابی شاخص عملکرد اقتصادی (EPI): یک شاخص بصری برای ارزیابی دینامیک عملکرد اقتصادی کشور از منظر تاریخی	شاخص‌های اقتصادی موجود، شاخص‌های فعالیت اقتصادی را ارزیابی می‌کنند، و شاخص‌های عملکرد کل اقتصاد کلان یک کشور را به روش شناختی ساده و شهودی اندازه می‌گیرد. شاخص عملکرد اقتصادی نشان دهنده یک گام به سمت وضوح، با ترکیب داده‌ها در مورد تورم، بیکاری، کسری بودجه و رشد تولید ناخالص داخلی به یک شاخص واحد است.
وو و همکاران [۸]	۲۰۱۴	بررسی ارزیابی عملکرد کشور: رویکرد مدل DEA	در این پژوهش کارایی ۲۱ کشور ارزیابی می شود و با بیان اهمیت توجه به خروجی های مطلوب و نامطلوب روشی را برای مقابله با خروجی های نامطلوب (نرخ بیکاری، تورم و آلودگی هوا) در DEA پیشنهاد می‌کند. سپس بیان می‌کند آیا سرمایه دانش می تواند نمرات کارایی کشور را بهبود بخشد. متغیرهای ورودی تحقیق، عبارتند از: سرمایه فیزیکی واقعی به هر کارگرو سرمایه دانش واقعی به هر کارگر
همایون، رمضان و احمد [۵۲]	۲۰۱۴	آیا عدم ثبات در نرخ ارز در صادرات تاثیر دارد؟	هدف اصلی این تحلیل بررسی و تشخیص تأثیر نرخ ارز بر ارزش صادرات به همراه تولید ناخالص داخلی و شاخص قیمت مصرف‌کننده در پاکستان است. از داده‌های سری زمانی برای مدت زمان ۱۹۹۲ تا ۲۰۱۰ برای سازماندهی این مطالعه استفاده شد. با استفاده از روش حداقل مربعات معمولی (OLS) و تست های تشخیصی مختلف در آن، تأثیر قوی اما منفی نرخ ارز در صادرات پاکستان را اثبات می‌کند. تنظیم نرخ ارز، ارزش صادرات پاکستان را کاهش می دهد، همچنین تولید ناخالص داخلی کشور را کاهش می‌دهد.
ارکولانی و ازوادو [۵۳]	۲۰۱۴	تحلیلی بر اثرات بیرونی هزینه‌های دولت بر سطح زندگی	نتایج این تحقیق نشان می‌دهد در مواردی که مصارف دولت و بخش خصوصی، جانشین یکدیگر هستند به دلیل این‌که مصرف عمومی بر بازارهایی مانند بازار کار تأثیر کمی دارد، هزینه ها و مصارف دولت ناکارا است

[Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3]
[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111]

			و توانایی ارتقای سطح استاندارد زندگی را ندارد. برعکس در مواردی که مصارف دولت و بخش خصوصی مکمل یکدیگر هستند، کارایی هزینه‌های دولت در افزایش رفاه، بیشتر است.
رمضان و احمد [۵۴]	۲۰۱۴	رابطه میان رشد اقتصادی با بدهی خارجی پاکستان	طبق نتایج مطالعه به این نتیجه رسیدند که بدهی خارجی اثر منفی بر رشد اقتصادی دارد اما این اثر را می توان کاهش داد و یا حتی در حضور سیاست‌های اقتصاد کلان معکوس کرد.
زمان و جورجسکو [۵۵]	۲۰۱۵	ارزیابی کمی‌و کیفی چالش‌های کوتاه مدت و بلند مدت بدهی خارجی	براساس نتایج مطالعه افزایش بیش از دو برابری بدهی خارجی طی سال‌های ۲۰۰۷ الی ۲۰۱۳ منجر به افزایش قابل توجه هزینه بازپرداخت بدهی ها گردید (۱۷ درصد GDP در سال۲۰۱۳) و موقعیت مالی و دور نمای رشد این کشور را تضعیف نمود.
کنی و چن [۵۶]	۲۰۱۷	مقایسه‌ای میان کارایی بنادر شرق و غرب آفریقا را نشان می‌دهد. تحلیل این مطالعه بر روی داده‌های مربوط به یک دوره چهار ساله انجام شده‌است. یافته‌ها نشان می‌دهد که هرچند بنادر غربی آفریقا دارای اندازه‌های بزرگ‌تر هستند و دارای ظرفیت بالای کانتینر در مقایسه با بنادر شرق آفریقا هستند، این بنادر عموما کمتر از بنادر شرق آفریقا کارامد هستند. بندر تاما در غنا،کارامدترین بندر در دو منطقه است، در حالی که بندر دارالسلام کم‌ترین کارایی را در طول دوره‌ای که هفت سال است در بر می گیرد.	مقایسه‌ای میان کارایی بین بنادر شرق و غرب آفریقا به کمک تحلیل پنجره تحلیل پوششی داده‌ها
اسلاویک [۵]	۲۰۱۷	نتایج تحقیقات بیان کرد که موفقیت و کارایی مدیریت منابع انسانی در سازمان‌ها در گرو اهمیت دادن به موضوع سلسله مراتبی و میزان رسمی‌سازی سازمان است. در نتایج مطالعه عنوان شد که توجه ویژه مدیر به سیستم ارزیابی و وجود سیستم رسمی برای مدیران، کارکنان حرفه‌ای و شخصی که مسئول ارایه اطلاعات برای ارزیابی و فعالیت‌های انسانی است، در بهبود عملکرد منابع انسانی مؤثر خواهد بود.	بررسی عملکرد مدیریت کشورهای مجارستان، صربستان و اسلواکی بر اساس نتایج تحقیق کارنت در سال ۱۵ـ ۲۰۱۴
یو و همکاران [۵۷]	۲۰۱۸	در این تحقیق یک فرضیه محوری ایجاد شد که پایداری مالی عملکرد شرکتی تأثیر منفی بر عملکرد پایدار کشور می‌گذارد، زیرا بهبود پایداری ذینفعان شرکت را در کشورهای دارای عملکرد اجتماعی و زیست محیطی بهبود می‌بخشد. مطالعه فوق نشان می‌دهد که مدیریت پایدار می‌تواند یک منبع مزیت رقابتی برای شرکت‌های واقع در کشورهای در حال توسعه که در کل میزان عملکرد پایداری نسبتا پایین است.	بررسی عملکرد سازمانی با توجه به سطح پایداری کشورها

مطالعه عمیق ۳۵ مورد مقاله منتخب منجر به گردآوری و شناسایی معیار مناسب جهت ارزیابی عملکرد کشورها گردید که به شرح جدول ۵ می باشد.

بر اساس جدول ۵، تعداد ۴ شاخص پیش از این در ادبیات تحقیق (منتخب شده به روش SLM) در حوزه ارزیابی عملکرد کشورها انتخاب و مود مطالعه قرار گرفته‌اند که فراوانی آن به شرح شکل ۳ می‌باشد.

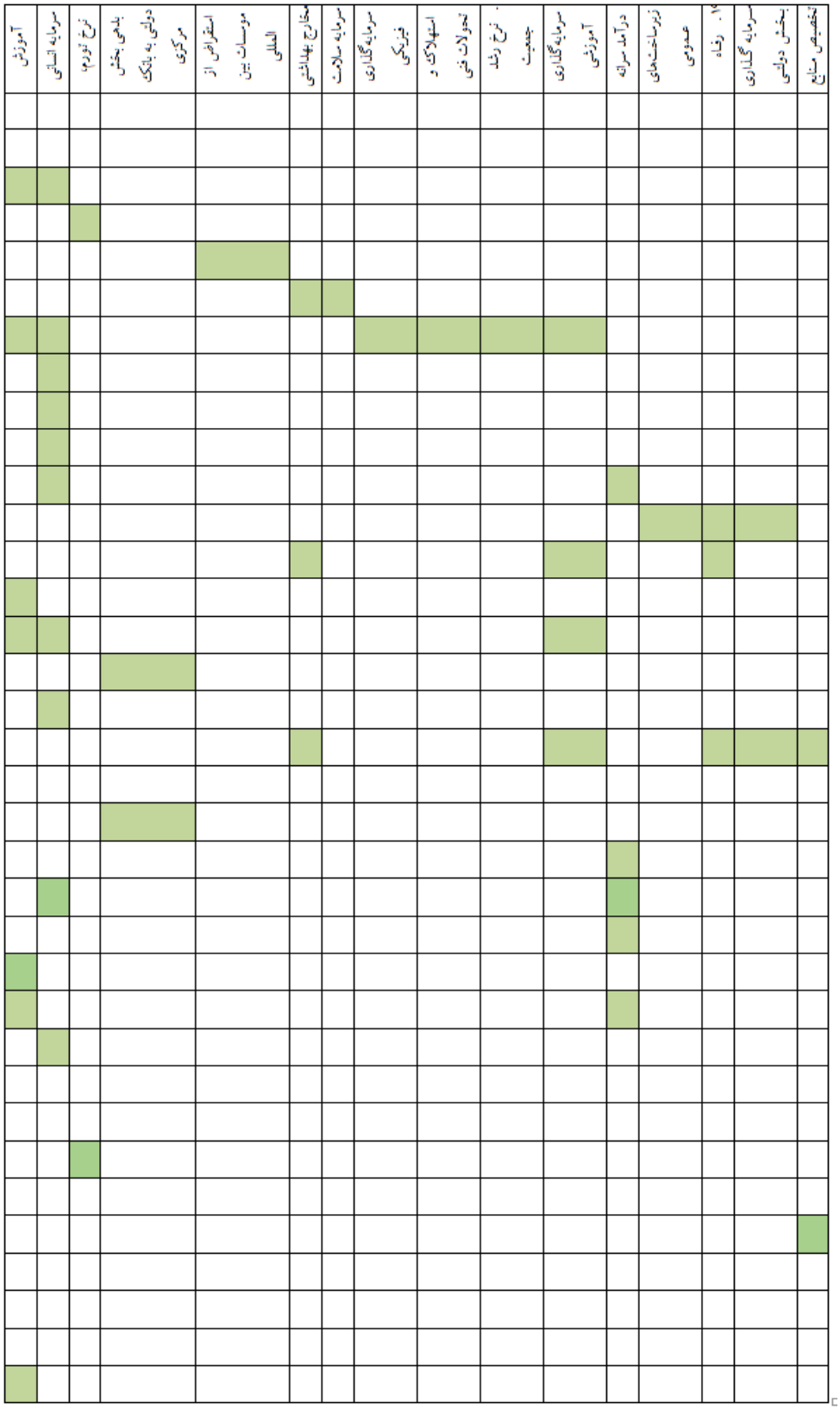
[Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3]
[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111]

جدول ۵. معیارهای استخراجی بر اساس ادبیات تحقیق

	تمرکز بر	نسبت تخت‌های موجود در مؤسسات درمانی فعال	تسهیل پزشکان شاغل در وزارت بهداشت	شاخص توسعه انسانی	بازار و تجارت	ضوابط مواصلات بین المللی	برخورداری از تفاوت گاز فرآوری
بهزادی مقدم (۱۳۹۸)					■	■	■
قاسمی و زارعی (۱۳۹۲)		■	■	■			
فرشادفر و همکاران (۱۳۹۲)	■						
نظری و طیری (۱۳۹۲)							
طیری و نظری (۱۳۹۳)							
مؤیداحمدی و سرلک (۱۳۹۴)							
نادری (۱۳۹۴)	■						
شایق و همکاران (۱۳۹۵)							
رستمی نیا و موسوی (۱۳۹۶)				■			
ولی بیگی و شاهی (۱۳۹۸)							
ابراهیم و همکاران (۲۰۰۸)							
گلابی (۲۰۱۰)							
مالای و آنگوساوا (۲۰۱۱)							
کاردامی و پکلمی (۲۰۱۱)	■						
سلطان قادری و درحیم (۲۰۱۱)	■			■			
می کلیل و سلیمان (۲۰۱۲)							
کوکلیاقی (۲۰۱۲)				■			
ارکوکلی و ارزاده (۲۰۱۴)							
رمضان و احمد (۲۰۱۴)							
سلیمان و رمضان و احمد (۲۰۱۴)							
زمان و جوزجسکو (۲۰۱۵)							
گوپاموت (۲۰۱۱)							
زیاک و همکاران (۲۰۱۱)					■		
پترزیوس و گیوکا (۲۰۰۸)	■						
گراکوپسی و همکاران (۲۰۱۰)	■						
کمی و چن (۲۰۱۸)							
یو و همکاران (۲۰۱۸)							
اسکوبکی و همکاران (۲۰۱۷)							
عارف و لی (۲۰۱۲)							
دو و همکاران (۲۰۱۴)							
عاصف و همکاران (۲۰۱۲)							
فیلیپی و همکاران (۲۰۱۱)					■		
ساوزوکی و همکاران (۲۰۰۸)							
گیوکا و پترزیوس (۲۰۰۸)							
رابرت فیشوا و همکاران (۲۰۱۱)							

[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111] [DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3] [Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]

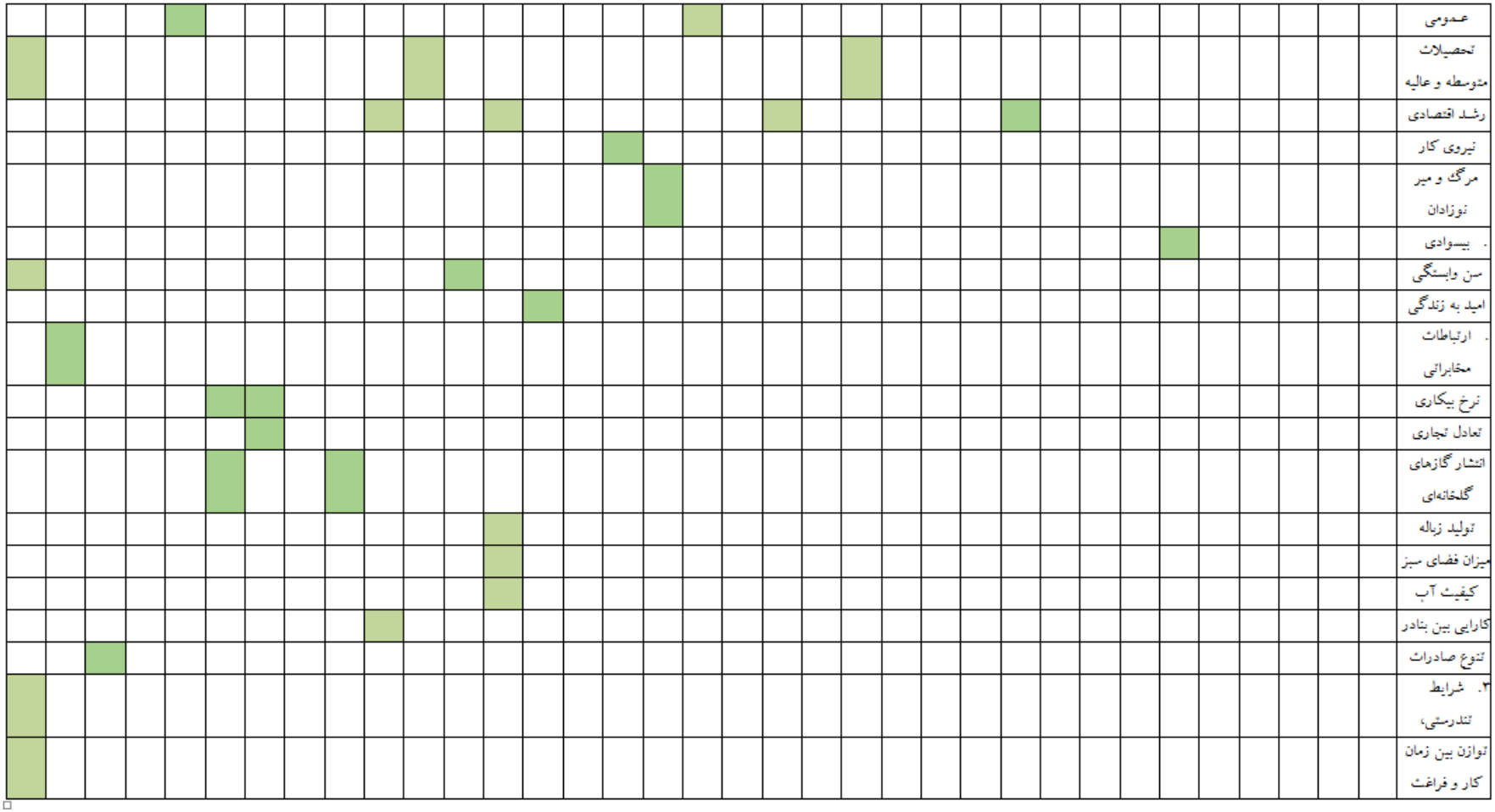
ادامه جدول ۵

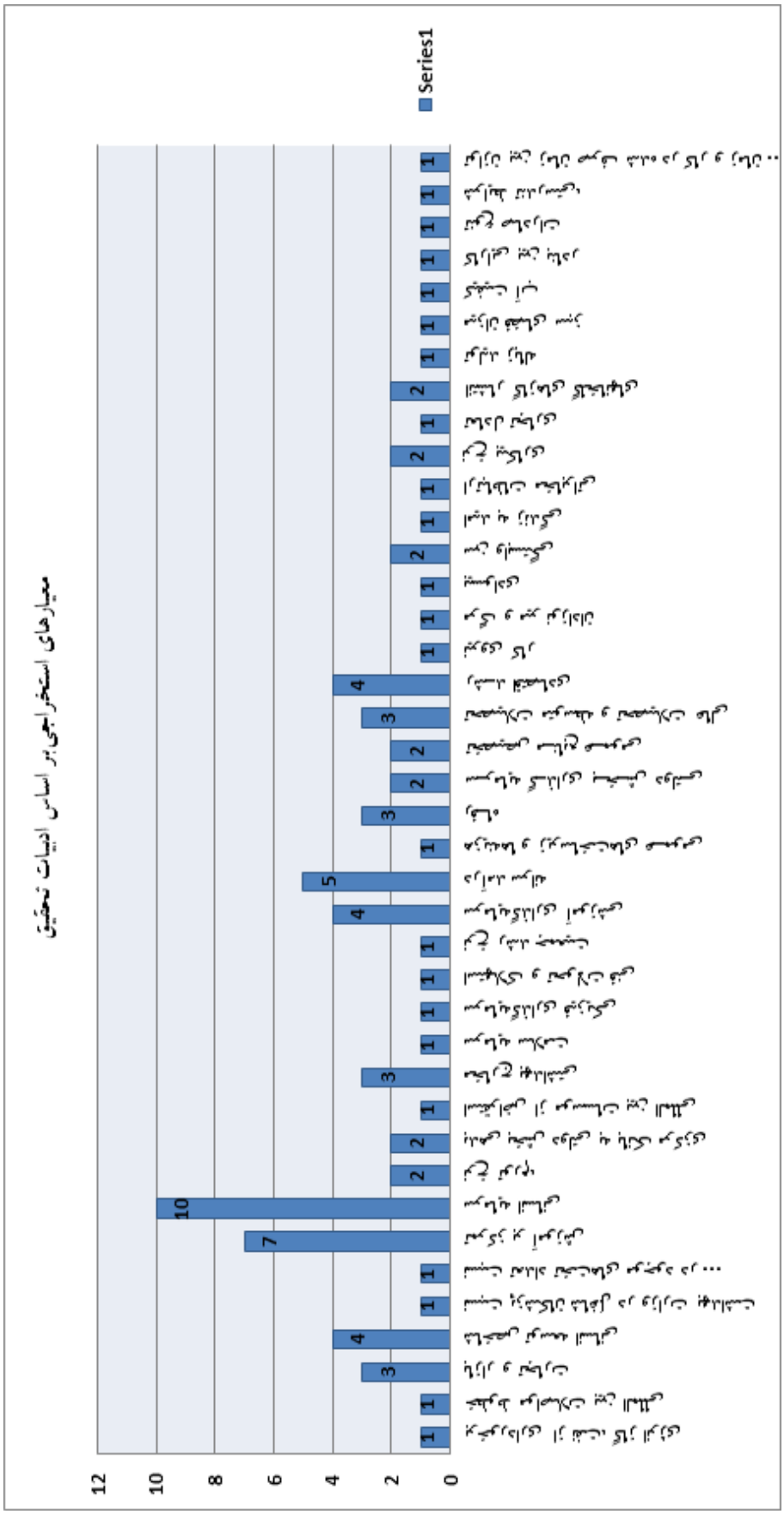
[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111] [DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3] [Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111] [DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3] [Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]

ادامه جدول۵

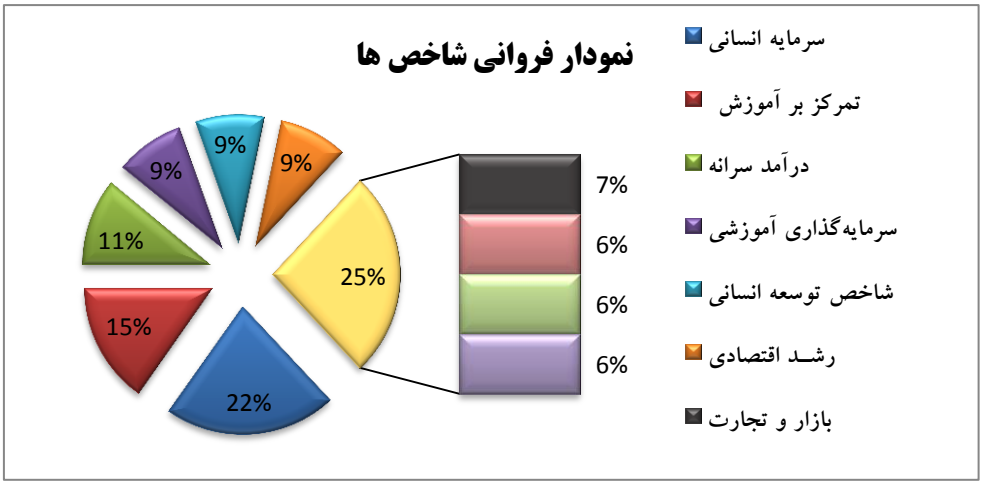

[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111] [DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3] [Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]

شکل ۳. نمودار ستونی فراوانی معیارهای استخراجی براساس ادبیات تحقیق

نمودار فروانی شاخص‌ها نشان می‌دهد ۱۰ شاخص برتر که حداقل ۳ بار تکرار شده باشند (حداقل فراوانی ۳) به ترتیب عبارتند از: سرمایه انسانی، تمرکز بر آموزش، درآمد سرانه، سرمایه‌گذاری آموزشی، شاخص توسعه انسانی، رشد اقتصادی، بازار و تجارت، مخارج بهداشتی، رفاه، تحصیلات متوسطه و تحصیلات عالی که نمودار آن به صورت شکل ۴ می‌باشد.

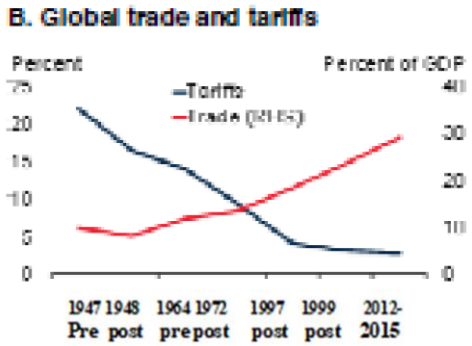
شکل ٤. نمودار فراوانی شاخص‌ها

ارزیابی عملکرد بازارهای صادراتی و سنجش نحوه استفاده آنها از منابع تخصیص‌یافته، می‌تواند تصویری روشن و واضح از نحوه عملکرد کشورها ارایه نماید. نتایج این‌گونه مطالعات می‌تواند برای تصمیم‌گیری در مورد نحوه تخصیص منابع، حمایت‌های مالی و غیرمالی، وام‌ها و اعتبارها، و همچنین تصمیم‌گیری در مورد وضع قوانین در مجامع بین‌المللی موثر واقع شود. بنابراین ارزیابی عملکرد کشورها در بازارهای بین‌المللی مورد توجه ویژه‌ای قرار می‌گیرد. در سال‌های اخیر چندین طرح جهانی بر روی نتایج ارزیابی عملکرد کشورها تمرکزکرده و هدف آن‌ها افزایش اثربخشی و اختصاص کمک‌های کلی است. به عنوان مثال، اهداف توسعه هزاره (MDGs) به کمک نتایج این تحقیقات طیف وسیعی از اهداف مورد توافق بین‌المللی را برای یک دوره تا سال ۲۰۱۵ تعیین کرده‌اند. علاوه بر این، نتایج طرح‌های ارزیابی عملکرد در همکاری‌های توسعه کشورها، در مورد تأثیر کمک‌های بانک جهانی و سازمان‌های تابعه، اهداکنندگان و کشورهای شریک متعهد را به عنوان یکی از اصول همکاری توسعه به هدف‌گذاری و مدیریت نتایج تشویق و راهنمایی می‌کنند. شفافیت و پاسخگویی نیز موضوع اصلی در دستور کار اثربخشی این امر است [۵۸]. در حال حاضر حدود دو میلیارد نفر از جمعیت جهان از خدمات مالی رسمی‌استفاده نمی‌کنند و بیش از ۵۰ درصد از بزرگسالان در فقیرترین خانواده‌ها در کشورهای جهان سوم از داشتن حساب بانکی و خدمات مالی بهره نمی‌برند؛ لذا مشارکت مالی یک عامل کلیدی برای کاهش فقر و افزایش رونق در جهان است [۵۹]. بانک جهانی یک سری مطالعات تحلیلی برای ساختن پایگاه دانش انجام می‌دهد که به طراحی هوشمندانه سیاست‌های کاهش فقر کمک می‌کند. انجمن توسعه بین‌المللی بانک جهانی یک روش سیستمی برای تخصیص کمک‌های مالی براساس خطر ریسک بدهی‌های کشور ایجاد کرده‌است، که برای کمک به کشورها به منظور

[Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3]
[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111]

تضمین تعهدات بدهی طراحی شده است [۶۰]. مشارکت مالی به این معنی است که به افراد و کسب و کارها، محصولات و خدمات مالی مفید و مقرون به صرفه ارایه شود که نیازشان را – معاملات، پرداخت، پس انداز، اعتبار و بیمه – برآورده می‌کنند. از سال ۲۰۱۰، بیش از ۵۵ کشور، به تعهدات خود برای مشارکت مالی عمل کرده‌اند و بیش از ۳۰ راهبرد ملی را راه‌اندازی کرده و یا در حال توسعه آن هستند. تحقیقات نشان می‌دهد که زمانی که کشورها یک استراتژی توسعه ملی را ایجاد می‌کنند، سرعت و تاثیر اصلاحات را افزایش می‌دهند [۵۹]. در سال ۲۰۱۶، اقتصاد جهانی به میزان ۲/۲ درصد رشد کرده است که کم‌ترین رشد از زمان رکود بزرگ سال ۲۰۰۹ است. سرعت ضعیف سرمایه‌گذاری جهانی، کاهش رشد تجارت جهانی، پررنگ شدن رشد بهره‌وری و سطوح بالای بدهی بر مبنای اقتصاد انعطاف پذیر جهان رخ می‌دهد. قیمت‌های پایین کالاها در اواسط سال ۲۰۱۴، در بسیاری از کشورهای صادر کننده کالا افزایش یافته است، در حالی که درگیری‌ها و تنش‌های ژئوپولیتیک بر چشم انداز اقتصادی در چندین منطقه تاثیر گذارند. پیش‌بینی می‌شود که تولید ناخالص جهان در سال ۲۰۱۷ به میزان ۲/۷ درصد و در سال ۲۰۱۸ به میزان ۲/۹ درصد در سال افزایش یابد. این بازیابی متوسط در تولید ناخاص جهان، نشان‌دهنده ثبات اقتصادی است، و نشانه‌ای از احیای قوی و پایدار تقاضای جهانی نمی‌باشد. با توجه به ارتباط نزدیک بین تقاضا، سرمایه‌گذاری، تجارت و بهره‌وری، بخش گسترده‌ای از رشد جهانی ضعیف می‌تواند به دلیل عدم وجود تلاش‌های سیاسی هماهنگ‌شده برای احیای سرمایه‌گذاری و تقویت بهبود بهره‌وری باشد. این امر مانع پیشرفت به سوی اهداف توسعه پایدار (SDGs)، به ویژه اهداف ریشه‌کن کردن فقر شدید و ایجاد کسب و کار مناسب برای همه می‌شود [۵۸]. به طور گسترده‌تر، سیاست‌های اقتصاد کلان باید با اصلاحات ساختاری متناسبی همراه باشد که بتواند نقصان رشد بالقوه را خنثی کند. مانند تلاش‌هایی برای افزایش مشارکت نیروی کار، تشویق سرمایه‌گذاری در مهارت‌ها، بهبود روند تطبیق در بازار کار، آزادسازی ورود به حرفه‌های بسته، افزایش پویایی و نوآوری در بازار محصولات و خدمات و ارتقاء سرمایه‌گذاری‌های تجاری، از جمله دربخش تحقیق و توسعه[۶۱]. نتایج تحقیقات نشان می‌دهد که رشد قابل توجهی در تجارت جهانی از سال ۱۹۶۴ آغاز شده‌است که در سال‌های ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۵ به بیشترین نرخ رشد رسیده‌است. در این میان سیاست‌های تجاری کشورها، قوانین بین‌المللی، مقررات تجاری بین‌المللی مانند تعرفه‌ها و سهمیه‌ها و همچنین اصلاحات ساختاری در کشورها در سال‌های اخیر به رشد تجارت جهانی کمک کرده است که در شکل ۵ قابل مشاهده است.

[Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3]
[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111]

شکل ۵. میزان تغییر در تجارت و تعرفه از سال ۱۹۴۷ تا سال ۲۰۱۵ [۵۸]

رشد سریع سرمایه‌گذاری در اقتصادهای عمده در حال توسعه، عمدتا توسط بخش خصوصی به پیش می‌رود. با توجه به گستره وسیعی از سرمایه‌گذاری برای بهره‌برداری از فضای مالی، اقتصادهای آسیای شرقی و آسیای جنوبی به طور کلی رشد سرمایه‌گذاری عمومی را به ویژه در بخش‌های زیربنایی افزایش داده‌اند. شرکت‌های دولتی سرمایه‌گذاری زیرساختی را در چین گسترش داده‌اند، در حالی که در هند سرمایه‌گذاری‌های عمومی نیز برای جلوگیری از تشدید بیشتر در رشد سرمایه‌گذاری ضروری است. رشد در برخی از اقتصادهای کوچک در جنوب شرقی اروپا و آمریکای مرکزی نیز توسط سرمایه‌گذاری‌های بزرگ بخش دولتی در بخش زیرساخت حمایت‌شده است. با این حال، سرمایه‌گذاری‌های عمومی در بسیاری از اقتصادهای وابسته به کالاها، از جمله برزیل و روسیه، و نیز چندین کشور دیگر در کشورهای مستقل مشترک المنافع، آمریکای جنوبی و آسیای غربی، به‌طور قابل توجهی کاهش‌یافته است. کاهش رشد بخش خصوصی در بسیاری از اقتصادهای در حال توسعه، موجب نگرانی می‌شود، زیرا نشان می‌دهد که افزایش زیاد در میزان بدهی‌های شرکت‌ها، به ویژه در شرق آسیا، باعث افزایش قابل توجهی در سهام سرمایه تولیدی‌نشده است. علاوه بر آن، این بدهی‌های بالا ممکن است منجر به محدود شدن دسترسی مالی یا سرکوب کردن سریع سرمایه‌گذاری در شرکت‌ها شود، رشد اقتصادی را کاهش دهد و همچنین ممکن است خطر ابتلا به بدهی غیرقابل وصول و بی‌ثباتی مالی در برخی از کشورهای در حال توسعه را افزایش دهد. بدهی‌های شرکت‌های بزرگ در برخی از کشورهای در حال توسعه می‌تواند خطرات ناشی از افزایش بدهی جهانی و عدم اطمینان سیاسی را افزایش دهد [۶۱].

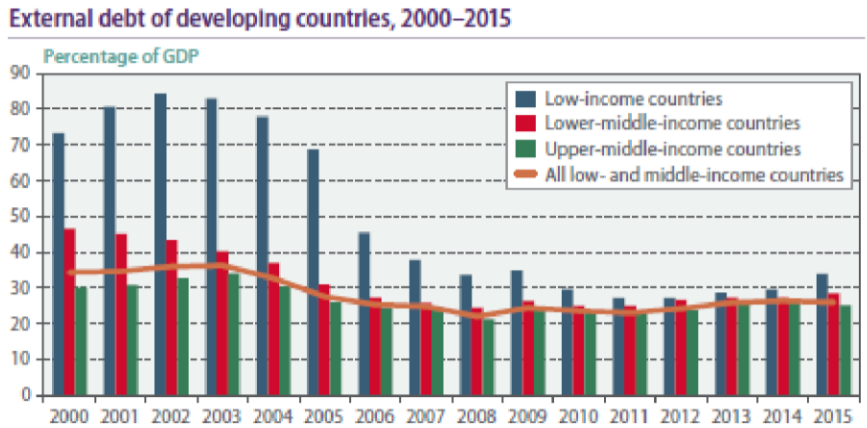
در چنین وضعیتی انجام طرح‌های تحقیقاتی برای شناسایی و تبیین وضعیت اقتصادی بازارها و شناسایی موقعیت‌های مناسب برای ورود از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. همان‌طور که در شکل ۶ نشان داده می‌شود رشد اقتصادی جهانی از اواسط سال ۲۰۱۶ بهبودیافته‌است و به دلیل شرایط مطلوب در بیشتر کشورها، رشد بیشتری کرده‌است. بهبود شرایط اقتصادی نگرانی‌های سیاسی در اروپا را آرام کرده است و همچنین توانسته به افزایش رشد درآمد در جهان کمک کند. چشم انداز رشد کشورهای توسعه‌یافته نیز بهبودیافته است، که منجر به افزایش سرمایه‌گذاری بین المللی در طول زمان می‌شود [۶۱].

[Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3]
[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111]

شکل٦. رشد حجم تجارت جهانی و رشد تولید ناخالص داخلی [۶۱]

علیرغم رشد تجارت در سال‌های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵، بدهی خارجی کشورهای در حال توسعه در سال ۲۰۱۵، ۲۶ درصد از تولید ناخالص داخلی تخمین‌زده می‌شود، که در مقایسه با سال‌های گذشته رشد بسیار کمی‌داشته است. نسبت بدهی خارجی به بخش تولید ناخالص داخلی در کشورهای در حال توسعه در دهه اول هزاره جدید به شدت کاهش یافت، به خصوص با توجه به رشد GDP و کاهش بدهی‌ها، اما از آن زمان به میزان قابل ملاحظه‌ای افزایش یافته است. این افزایش اخیر در کشورهای کم درآمد بیشتر نشان داده شده است که بدهی‌های خارجی خود را از ۳۱ درصد از تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۱۴ به ۳۵ درصد در سال ۲۰۱۵ افزایش داده‌اند. در حالی که وضعیت بدهی‌های کشورهای در حال توسعه، برای تعدادی از کشورهای کوچک هم‌چنان ادامه دارد و همچنین از افزایش بدهی‌ها در بازارهای سرمایه حاصل می‌شود (شکل ۷) [۵۹].

شکل۷. میزان بدهی خارجی کشورها در حال توسعه به تفکیک گروه [۵۹]

افزایش بدهی کشورهای کم درآمد و درآمد کمتر از متوسط و کاهش بدهی کشورهای با درآمد بالا و بالاتر از متوسط نشان‌دهنده عدم استقلال مالی و نیاز به تأمین‌کننده مالی در بازارهای بین المللی برای کشورهای کم درآمد و با درآمد کمتر از متوسط است. این گروه از کشورها در بازارهای مالی و بین‌المللی عملکردی به خوبی کشورهای

[Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3]
[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111]

با درآمد بالا و بالاتر از متوسط نداشته‌اند. بنابراین اندازه‌گیری و تحلیل کارایی کشورهای مختلف در بازارهای بین‌المللی و ارایه راهکارهایی برای بهبود کارایی کشورها در این بازارها می‌تواند در بهبود وضعیت مالی کشورها موثر واقع شود. از این رو بررسی ارزیابی عملکرد کشورها در بازارهای بین‌المللی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. شرایط مالی جهان رو به بهبود است و چشم‌انداز رشد جهانی منجر به بهبود انتظارات از بازارهای جهانی شده است. به رغم وجود عدم اطمینان سیاسی بالا، نوسانات بازار مالی کم است و موجب افزایش اشتیاق ریسک‌پذیری در بازارهای مالی شده است لذا نرخ بهره وام در سطح جهانی کاهش‌یافته است.

۵ نتیجه‌گیری

با عنایت به مطالب فوق، می‌توان بیان نمود که تغییرات جهانی منجر به تمایل روزافزون کشورها به حضور در بازارهای جهانی می‌شود و از سوی دیگر موجب افزایش تمایل به دریافت وام‌های جهانی از موسسات تأمین مالی جهانی و یا افزایش درخواست وام توسط شرکت‌های بین المللی از سازمان‌های تأمین‌کننده و یا از دولت‌های متبوع خود می‌شود. شواهد نشان داده‌اند که باز بودن یک اقتصاد منجر به کاهش فقر، رشد آموزش، افزایش توان ارتباطی، افزایش درآمد سرانه بالا، تسریع روند توسعه و بهبود شرایط مالی کشور و شهروندان می‌گردد. لذا با گذشت زمان یک کشور به دلیل تاثیر حضور در بازارهای بین‌المللی سریع‌تر از قبل رشد کرده و می‌تواند به چهار هدف اقتصاد کلان دست یابد. در محیط کسب و کار کنونی، سازمان‌ها به منظور کسب قدرت بیشتر در رقابت های جهانی تلاش می‌کنند تا کارایی خود را به طور مستمر بهبود دهند. به منظور ارزیابی عملکرد کشورها باید از شاخص‌های متنوعی استفاده نمود. شاخص‌ها نقش مهمی در مشارکت‌های توسعه‌دهنده ایفا کرده‌اند. در پژوهش حاضر همه شاخص‌های اقتصادی و غیراقتصادی، در همه ابعاد داخلی و خارجی مورد بررسی قرار گرفت و مهم‌ترین شاخص‌های استفاده شده در این بازه زمانی در شکل‌های ۳ و ۴ براساس نتایج تحقیق بیان گردید. طبق نتایج تحقیق شاخص‌های سرمایه انسانی، تمرکز بر آموزش، درآمد سرانه، سرمایه‌گذاری آموزشی، شاخص توسعه انسانی، رشد اقتصادی، بازار و تجارت، مخارج بهداشتی، رفاه، تحصیلات متوسطه و تحصیلات عالی، می‌توانند از شاخص‌های موثر در ارزیابی عملکرد کشورها باشند.

منابع

[1] Globerman, S., (2017). A new era for foreign direct investment? Multinational Business Review, 25(1), 5-10.

[2] Cyrielle G., Trade Liberalization and Export Performance: A Literature Review., Revue d'économie politique 2017/1 (Vol. 127), p. 25-46.

[3] Cavalcante, A. M., Almeida, E., Vieira, R. D., Choudhury, S., Tuomaala, E., Doppler, K. & Abinader, F. (2013, June). Performance evaluation of LTE and Wi-Fi coexistence in unlicensed bands. In 2013 IEEE 77th Vehicular Technology Conference (VTC Spring) (pp. 1-6). IEEE.

[4] Ivanová, E., & Masárová, J. (2018). Performance evaluation of the Visegrad Group countries. Economic research-Ekonomska istraživanja, 31(1), 270-289.

[5] Agneš Slavić, József Poór & Jana Blštáková, (2017), The Performance Management Practice in Hungary, Serbia and Slovakia Based on Cranet 2014/15 reaserch results., 22th International Scientific Conference Strategic Management and Decision Support Systems in Strategic Management May 19, 2017, Subotica, Republic of Serbia.

[Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3]
[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111]

[6] Guillaumont, P. (2013). Measuring structural vulnerability to allocate development assistance and adaptation resources. Development Policies Working Paper, 68.
[7] Cracolici, M. F., Cuffaro, M., & Nijkamp, P. (2010). The measurement of economic, social and environmental performance of countries: A novel approach. Social indicators research, 95(2), 339.
[8] Wu, P.C., Huang, TH. & Pan, SC. Soc Indic Res (2014) Country Performance Evaluation: The DEA Model Approach, Social Indicators Research, September 2014, Volume 118, Issue 2, pp 835–849, https://doi.org/10.1007/s11205-013-0443-3.
[9] WWW.Asian Development Bank.2016
[10] UNDP, (1990) Human Development Report 1990. United Nations Development Programme, Oxford University Press, New York.
[11] Alirezaei, M., Bafeker Shark, N., (2014), Improving the Data Envelopment Analysis Approach to Measure Human Development Index: A Case Study on Asia-Pacific Countries. Journal of Operational Research and Its Applications. 2014; 11 (4): 1-13
[12] Lučić, D., Radišić, M., & Dobromirov, D. (2016). Causality between corruption and the level of GDP. Economic research-Ekonomska istraživanja, 29(1), 360-379.
[13] Trošt, M., & Bojnec, Š. (2016). Export-led growth: the case of the Slovenian and Estonian economies. Post-Communist Economies, 28(3), 373-383.
[14] Yu, J., & Wang, C. (2013). Political risk and economic development: A case study of China. Economic research-Ekonomska istraživanja, 26(2), 35-50.
[15] Simionescu, M., Lazanyi, K., Sopkova, G., Dobeš, K., & Balcerzak, A. P. (2017). Determinants of economic growth in V4 countries and Romania. Journal of Competitiveness.
[16] Ivanović, V., & Stanišić, N. (2017). Monetary freedom and economic growth in new European Union member states. Economic research-Ekonomska istraživanja, 30(1), 453-463.
[17] Stiglitz, J. E., Sen, A., & Fitoussi, J.-P. (2010). Missmeasuring our lives: Why GDP doesn't add up: The New Press.
[18] Agyen-Gyasi, K., & Boateng, M. S. (2015). Performance appraisal systems in academic and research libraries in Ghana: a survey. Library Review, 64(1/2), 58-81.
[19] Rezaee Kelidbari H. (2019) Presentation of the Human Resource Performance Assessment Model using Fuzzy Inference System (FIS). Journal of Operational Research and Its Applications. 2019; 15 (4):79-95
[20] Joan, M. R., & Reitz, O. D. L. I. S. (2013). Online dictionary of library and information science. 2002 Accessed on January, 25.
[21] Mallaiah, T. Y. (2009). Management of employee expectations, performance and satisfaction in university library: an empirical study.
[22] Bisbea, J. and Malagueno, R. (2012), Using Strategic Performance Measurement Systems For Strategy Formulation: Does It Work In Dynamic Environments? Management Accounting Research, Vol. 23, pp. 296- 311.
[23] Hobijn, B., & Franses, P. H. (2001). Are living standards converging? Structural Change and Economic Dynamics, 12(2), 171-200.
[24] Neumayer, E. (2003). Beyond income: Convergence in living standards, big time. Structural Change and Economic Dynamics, 14, 275–296.
[25] Rezaei, S., (2016), Iran's plan to regain its place in the regional economy. Iran newspaper, May 6, 2016, code 82049837.
[26] Ahmed, Y. A., Ahmad, M. N., Ahmad, N., & Zakaria, N. H. (2018). Social media for knowledge-sharing: a systematic literature review. Telematics and Informatics.
[27] Kitchenham, B., & Charters, S. (2007). Guidelines for performing systematic literature reviews in software engineering.
[28] Vali Beigi, H., and Panahi, F. (2010). Iran's position in the global economy compared to selected countries (in terms of human development indicators, economic freedom and business environment). Business Studies, New Era - 8 (43).
[29] Yaghoubi Manzari, P., (2010). Comparative comparison of Iran's economic situation with countries in the region (based on World Bank information). Business Studies, New Era - 8.(٤٤)
[30] Ghasemi, A., & Zarei, Sh., (2014). Evaluating the performance of regional economy in Iran. Economic Development Policy, 1 (1), 145-167.
[31] Farshadfar, Z., & Elahi, N., & Moradpour, M. (2014). Study of the relationship between education as an indicator of human capital and economic growth in Iran: a provincial approach. Research and Planning in Higher Education, 73 (20), 27-44.

[Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3]
[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111]

[32] Nazari, F., & Yadolehzadeh Tabari, N. (2014). The Impact of Macroeconomic Policies on Iran's Economic Growth with Emphasis on Foreign Debt. Development Economics and Planning, 3 (2 # r0019)
[33] Yadollehzadeh Tabari, N., & Nazari, F. (2015). The Impact of Foreign Debt and Macro Indicators on Iran's Economic Growth. Journal of Quantitative Economics, 12 (2), 137-158.
[34] Sarlak, A., & Hojbarkiani, K. (2015). The effect of health expenditures on the economic growth of the country's provinces. Iranian Journal of Applied Economic Studies, 4 (13), 171-185.
[35] Naderi, A., (2015). Evaluating the effects of general and higher education on economic growth in Iran. Education, 2015. (124)
[36] Dehghan Shabani, Z., Hadian, A., Nasirzadeh, F., (2015). The Impact of Human Capital Composition on the Regional Growth of Iran's Economy: A Dynamic Spatial Panel Data Approach. Iranian Economic Research. 21 (66), 1-30
[37] Veisy Nab, f. A., & Sadr Mousavi, M., (2017). Comparative study of the status of human development index in selected developing countries (Iran, Brazil, Pakistan, Turkey, Egypt and Mexico). Geography of the Land, 14 (53 f009).
[38] Giokas, D. I., & Pentzaropoulos, G. C. (2008). Efficiency ranking of the OECD member states in the area of telecommunications: A composite AHP/DEA study. Telecommunications Policy, 32(9-10), 672-685.
[39] Boulila, G., Bousrih, L., & Trabelsi, M. (2008). Social capital and economic growth: empirical investigations on the transmission channels. International Economic Journal, 22(3), 399-417.
[40] Saviotti, P. P., & Frenken, K. (2008). Export variety and the economic performance of countries. Journal of Evolutionary Economics, 18(2), 201-218.
[41] Ganellin, G., & Tervala, J. (2010). Public infrastructures, public consumption, and welfare in a new-open-economy-macro model. Journal of Macroeconomics, 32(3), 827-837.
[42] Cardoso, C., & Pentecost, E. J. (2011). Regional Growth and Convergence: The Role of Human Capital in Portuguese Regions. Loughborough University, Economics Discussion Paper No, 3.
[43] Zanella, A., Camanho, A., & Dias, T. (2011). Countries environmental performance assessment. In Livro de Actas do 15º Congresso da APDIO-IO (2011),
[44] Sultan Qadri, F., & Abdul Waheed, W. (2011). Human capital and economic growth: Time series evidence from Pakistan.
[45] Filippetti, A., Frenz, M., & Ietto-Gillies, G. (2011). Are innovation and internationalization related? An analysis of European countries. Industry and Innovation, 18(5), 437-459.
[46] Angelopoulos, K., Malley, J., & Philippopoulos, A. (2011). The welfare implications of resource allocation policies under uncertainty: The case of public education spending. Journal of Macroeconomics, 33(2), 176-192.
[47] Feenstra, R. C., & Kee, H. L. (2011). Trade Liberalization and Export Variety.
[48] Michael. f. & Sulaiman, L. A. (2012). External debt, economic growth and investment in Nigeria. European journal of business and management, 4(11), 67-75.
[49] Assaf, A. G., Josiassen, A., Ratchford, B. T., & Barros, C. P. (2012). Internationalization and performance of retail firms: a Bayesian dynamic model. Journal of Retailing, 88(2), 191-205.
[50] Coulibaly, I. (2013). Long term economic impact of the natural resources and human capital on the growth rate. Research Papers, paper, 399, 1-37.
[51] Khramov, M. V., & Lee, M. J. R. (2013). The Economic Performance Index (EPI): An intuitive indicator for assessing a country's economic performance dynamics in an historical perspective. (No. 13-214). International Monetary Fund.
[52] Humayon, A. A., Ramzan, S., & Ahmad, F. (2014). Is the Uncertainty in Exchange Rate Hits the Exports in Pakistan? The Journal of Commerce, 6(3), 30.
[53] Ercolani, V., & e Azevedo, J. V. (2014). The effects of public spending externalities. Journal of Economic Dynamics and Control, 46, 173-199.
[54] Ramzan, M., & Ahmad, E. (2014). External debt growth nexus: Role of macroeconomic polices. Economic Modelling, 38, 204-210.
[55] Zaman, G., & Georgescu, G. (2011). Sovereign risk and debt sustainability: warning levels for Romania.
[56] Pascal Kany &Yan Chen, (2017), Comparison of Port Efficiency between Eastern and Western African Ports using DEA Window Analysis. Transportation and Management College, Dalian Maritime University, Dalian, China.
[57] Yu, D., Xiao, H., & Bo, Q. (2018). The dimensions of organizational character and its impacts on organizational performance in chineese context. Frontiers in psychology, 9, 1049

[Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3]
[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111]

[58] Holzapfel, Sarah, (2014). The role of indicators in development cooperation. Bi- and Multilateral Development Cooperation Department German Development Institute.
[59] World Economic Outlook, 2017, International Monetary Fund, Washington, D.C.: January 16, 2017.
[60] World Economic Situation and Prospects 2017, United Nations, New York.
[61] World Bank Group, 2017,"Global Economic Prospects" International Bank for Reconstruction and Development, A Fragile Recovery.

[Downloaded from jamlu.lahijan.iau.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.22517286.2021.18.3.6.3]
[DOI: 10.52547/jamlu.18.3.111]